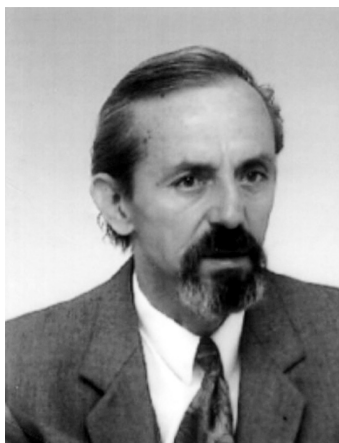

Стамен Миловановић

КОНСТАНТИН

СТАМЕН МИЛОВАНОВИЋ рођен је у селу Дубову хиљаду деветстотина четрдесете године. Школовао се у Дубову, Београду и Нишу. Радио је као минер, булдожериста, прецизни механичар, машински техничар и наставник математике, а основе драмске уметности учио је са треће галерије Народног позоришта у Београду.

Књижевним радом почео је да се бави у ђачким данима (Награда листа "Пионер" 1953). Прву једночинку *Кайи слободе* објавио је у Сплиту 1965. која је у његовој режији исте године изведена у Требињу. После тога престао је да се бави књижевним радом. Писању се вратио тек деведесет пете године трилогијом драма о Топличком устанку: *Удовичко коло*, *Суноврај* и *Ђавоља варош* (Награда "Драгојло Дудић" за 1998.) За драму *Поврајак* добио је прву награду на конкурс Фестивала југословенских позоришта у Ужицу 1999. године. Исте године добија поново награду "Драгојло Дудић" за драму *Не њлачи*, *Пејра*. Драма *Поврајак* била је на репертоару Народног позоришта у Ужицу. Дrame *Поврајак* и *Не њлачи*, *Пејра* штампане су у издавачком предузећу "Кадињача" у Ужицу 1999. године.

Бави се и прозним стваралаштвом. Добитник је награде листа "Наша реч" у Лесковцу (двапут), листа "Топличке новине" (двапут), награде "Милутин Ускоковић" и других. Афоризме и приче објављивао је у књижевним часописима, Радио Београду, Радио Нишу и дневним новинама. Има још неколико драма и један роман у рукопису.

Живи и ради у Нишу.

Стамен МИЛОВАНОВИЋ

КОНСТАНТИН

ЛИЦА

КОНСТАНТИН – август у римској империји (306-337. г), 50 г.

ФАУСТА – Константинова друга жена, 30 г.

КРИСП – син Константина и Минервине, 22 г.

ТЕОДОРА – Константинова маћеха, Фаустина сестра, 40 г.

ЈЕЛЕНА – Константинова мајка, 65 г.

КОНСТАНЦИЈА – Константинова полусестра, 40 г.

ЛАКТАНЦИЈЕ - епископ хришћански, 70 г.

ГАЛИЕНУС АУРЕЛИСУС КЛАУДИУС – генерал пешадијских легија

ДОМИТИЈУС АУРЕЛИЈАНУС – генерал коњичке војке

ХАНДРИЈАН - заповедник тајне полиције

ФАУСТИНА РОБИЊА

Деца Константина и Фаусте:

КОНСТАНТИН, 12 г.

КОНСТАНЦИЈЕ, 11 г.

КОНСТАНС, 7 г.

КОНСТАНЦИЈА, 10 г.

ЈЕЛЕНА, 8 г.

Гардисти

Слуге, робови и робиње

Свирачи

Плесачице

ПРВИ ЧИН

Сцена: Царска пресвона дворана богајно украшен кийовима, сѣубовима, мозаицима, сликама и осѣалим деѣаљима који одговарају богајном царском двору. На видном, уздигнућом, месѣу пресвона и лабарум над њим.

Време догађања: (од 323. до 327. године)

На сцени је Консѣантин. Пажљиво гледа мају познајоѣ свеѣа, повлачи прсвона замисљене линије по њој, одмакне се и нервозно шеѣа двораном, гледа у лабарум, врѣи главом, размисља, оѣеѣ приђе маји и анализира је. Осврће се, као да неког очекује. Помно се усредсређује на мају.

- ФАУСТА: *(Улази журно, узбуђено)*
Зар и ове ноћи, Константине?...
- КОНСТАНТИН: *(Шаливо)*
О, добро ти јутро, Аугустина!...
- ФАУСТА: *(Још озорченије)*
Аугустина?!... Прекрасно ми јутро! И име си ми заборавио...
- КОНСТАНТИН: *(И даље осмехнућо, распложено)*
Шалиш се, Фауста драга?!... Шта је толико наљутило моју лепотицу да овако рано, у недоба?...
- ФАУСТА: Још питаш?!... Како си могао?...
- КОНСТАНТИН: Шта то?
- ФАУСТА: И ову ноћ код Минервине...
- КОНСТАНТИН: А, то?!... Ко ти је казао?
- ФАУСТА: Празан кревет твој...
- КОНСТАНТИН: Ја сам мислио; неко од твојих доушника...
- ФАУСТА: Нисам слепа... Био си код ње?
- КОНСТАНТИН: Само сам навратио. Морао сам да је ослободим страха и бриге за Криспа, да је мало осоколим...
- ФАУСТА: А за то ти је требала читава боговетна ноћ?...
- КОНСТАНТИН: *(Шаливо)*
Шта сам могао? Била јако, јако забринута...
- ФАУСТА: А, ја? На мене ниси мислио...
- КОНСТАНТИН: *(Иронично)*
Како да нисам, бојао сам се да ћеш оваквом виком све у двору пробудити...

- ФАУСТА: Па ипак си...
- КОНСТАНТИН: *(Шаливо, као и све време)*
Нажалост, Фауста драга, човек не може, ма колико то желео, да је у исто време на два различита места.
- ФАУСТА: Твоје место се, ваљда, зна...
- КОНСТАНТИН: *(Озбиљно)*
Какав бих ја то био аугуст кад би ми жена одређивала где, шта, и како да радим?!... Своје место и поступке своје одређујем сам.
(Мирније)
Могоа сам и с неком робињом ноћ да проведем...
- ФАУСТА: Могоа си. Зашто ниси? То би ме мање болело...
- КОНСТАНТИН: О, Венеро, чујеш ли ти ово?! Мање?... А у чему је разлика? Жена је жена.
- ФАУСТА: Не разумеш ти то, мој Константине...
- КОНСТАНТИН: Мислио сам да си дошла да се са мном поздравиш, а ти...
- ФАУСТА: *(Плачно)*
Зашто ме мучиш?... Зар ми је мало што страхујем и бринем...
- КОНСТАНТИН: *(Забринуто као)*
Зар и ти? То, видиш нисам... Јупитера ми, да сам знао...
- ФАУСТА: *(Плачно)*
Не знаш ти... Ја... Ја... Шта с тобом да радим?... Шта, Константине?... Ја... Ја ћу те једном убити!... Једног дана ћу те заиста...
- КОНСТАНТИН: *(Прилази јој и ѓрли је)*
Молим те, немој данас. Остави то задовољство Лицинију. Знаш да ме нестрпљиво очекује...
- ФАУСТА: Твој Бог ће те казнити... Зар Га се не бојиш, Константине?
- КОНСТАНТИН: *(Шаливо)*
Сунца ми, већ ме је казнио љубоморном женом...
- ФАУСТА: Зар је љубав казна, Константине?
- КОНСТАНТИН: Па, кад се тако без разлога љутиш...
- ФАУСТА: Без разлога?! То што си чешће са Минервином, што те делим са њом, то за тебе није разлог за...

- КОНСТАНТИН: Није важно, Фауста, с којом женом сам ноћ провео. Важно је коју волим...
- ФАУСТА: Коју? Знаш ли?
- КОНСТАНТИН: Коју?...
(Шерейски)
Зна се...
- ФАУСТА: Кажи!
- КОНСТАНТИН: (Смејући се)
Зар сумњаш?..
- ФАУСТА: (Снуждено)
Њу...
- КОНСТАНТИН: (Шерейски)
Хе, хе... Хајде, хајде, знаш ти...
- ФАУСТА: (Сумњичаво, с надом)
Е? Закуни се.
- КОНСТАНТИН: У шта?
- ФАУСТА: У... У оно што... што ти је најдраже...
- КОНСТАНТИН: (Шерейски)
Добро... Ето... Мене ми!
(Грли је нежније)
- ФАУСТА: (Оћима се као, ударајући за рукама њо зрудима)
Константине!, Константине!...
- КОНСТАНТИН: Кажи!
- ФАУСТА: Зашто тако?... Како би се ти осећао, кад бих ја...
- КОНСТАНТИН: Не знам. Покушај, па ћу сазнати...
- ФАУСТА: Да пробам?... Зар би ме с другим делио?
- КОНСТАНТИН: (Кроз смех)
Ја да те делим?!... О, Јупитере!... Видиш да и Царство што га је Диоклецијан распарчао окупљам и мачем прибирам, а да своје... Ма, хајде, зар овакву лепотицу... Знаш ти да тебе Константин једино...
(Гура је нежно)
Иди сад, чека ме озбиљан посао. Док кренемо надам се да ћеш се разљутити...
- ФАУСТА: (Одлазећи)
Лисац си ти... Немилосрдан, стари лисац, Константине!
- КОНСТАНТИН: Такав сам, какав сам, а можда сам и гори...

ФАУСТА: *(На излазу се среће са Крисџм. Само ља брзо љољледа и журно љрође крај њеља)*
Знам те ја...

Константијин и Крисџ.

КРИСП: *(У рајничкој ојреми. У сусрећу с Фаусџом лако јој се наклони. Кад Фаусџа изађе)*
Да вас нисам омео, Аугусте?

КОНСТАНТИН: Добро је што си дошао, иначе би ми Фауста до подне...

КРИСП: Опет сте се...

КОНСТАНТИН: Ма, не... На љубоморну жену и лоше време мораш се навићи, мој Криспе. Као, дошла је да види кад крећемо, а овамо; сикће ли сикће...

КРИСП: Ја сам спреман, Аугусте. Надам се да не касним...

КОНСТАНТИН: Оче!... Оче, Криспе... Кад смо сами, и кад нисам горе *(Показује на љресџо)*
... Не касниш ти, ја сам поранио...

КРИСП: Бринеш?... Сву ноћ сам се окретао у постељи...

КОНСТАНТИН: Твоје узбуђење је разумљиво, сине. Ма да немаш разлога за то. Уз тебе ће бити најпоузданији и прекаљени команданти и командири. Твоје је само да њихове предлоге саслушаш, а да наредбе и команде издајеш као да су твоје. Да се не правиш мудрији него што јеси, да уважаваш и последњег легионара, али да свима, ненаметљиво, стављаш до знања ко је ко. Војници су добро увежбани, знају свој посао...

КРИСП: Надам се; и храбри...

КОНСТАНТИН: Храброст сама од себе долази кад се живот брани... Поштуј војнике, да би те поштовали. Учи.

КРИСП: У теби, Аугусте, имам најбољег учитеља...

КОНСТАНТИН: И од будале се нешто може корисно научити. *(Шаљиво)*

Пази: ја сам то казао... Да, учи... Будућност су увек стварали и одређивали силни. Њима ће увек она и припадати, а власт само ономе ко уме мудро на сили да јаше.

КРИСП: Као ти...

- КОНСТАНТИН: Досад сам умео, а научи ћеш и ти. Видиш, Криспе, већни људи се живот догађа, а ја сам свој пут сам трасирао. Одредио сам циљ, и ка њему право идем. Ти си, видим, ту на мене...
- КРИСП: Само по томе?...
- КОНСТАНТИН: *(Са смешком)*
Кад си са старијима, мање питај! Слушај и казаће ти се. Тражи и наћи ћеш казао би често Диоклецијан.
- КРИСП: И епископ Лактанције тако... Тако хришћани...
- КОНСТАНТИН: Зато их је Диоклецијан и требио. Нико не воли мудријег од себе. А мудрост Христова је... неизмерна...
- КРИСП: Као твоја, Аугусте...
- КОНСТАНТИН: *(Самозадовољно)*
Користим Његову. И не ласкај ми, знам ја колико сам... Да, хм...
Бићеш окружен ласкавцима и улизицама. Они који ти највише ласкају, обично те највише и мрзе, први и најбоље откривају слабости твоје снаге. Пажљиво слушај оне који не говоре онако како ти мислиш, од њих ћеш највише научити. И кад седиш, и кад стојиш, увек буди изнад других. Навикни их да те гледају одоздо, да су испод тебе. Хм... Да... И... И кад се бојиш, не показуј страх. Нека се други тебе прибојавају. Не влада човек, него страх. Страх је у човеку усађен рађањем. Мудар владар увек га у подношљивим дозама даје онима око себе и народу.
- КРИСП: А ако се претера у томе?
- КОНСТАНТИН: Е мудрост је одредити праву меру, јер су у великом страху велике и очи, ситно постаје велико, па људи виде и оно што се обично не види...
- КРИСП: Као што сте ви видели Христа пре битке са Максенцијем...
- КОНСТАНТИН: *(Загонејно)*
Да, хм... То је било чудо...
- КРИСП: У по бела дана?
- КОНСТАНТИН: Ако је чудо чудо, оно мора да се деси у току дана, јер би га ноћ учинила мање вероватним.
- КРИСП: Лактанције ми је приповедао о томе.

- КОНСТАНТИН: *(Загонејно се осмехујући)*
И он је доста припомогао...
- КРИСП: *(Гледа га радознано)*
- КОНСТАНТИН: *(Са смешком)*
Сву ноћ пре тога смо се заједно молили... планирали...
- КРИСП: Богу, или боговима?... Ко ме?...
- КОНСТАНТИН: *(Смејући се)*
Свима. За сваки случај. Ако не помогну, бар да не ометају...
- КРИСП: А мене учиш Јединоме...
- КОНСТАНТИН: Учим те свему што ти може од користи бити. Како да се владаш, како сенату, а како народу да се обраћаш. Видео си; сенату бациш кост да о демократији и праву справља, а народу кажеш оно што жели да чује: да је лепша будућност на видику... И мирни су и задовољни и једни и други...
- КРИСП: Али, видик се стално помера, измиче...
- КОНСТАНТИН: Па и време се помера, сине. Пролази. И док они справљају и чекају да им се примакне лепша будућност и демократија, ти владаш...
- КРИСП: Ти владаш, Аугусте... Не ја...
- КОНСТАНТИН: Полако, Криспе, владаћеш једном и ти. Почео си да печеш занат. Буди стрпљив. Ако се ово са Лицинијем, као што сам уверен, добро заврши, тада ћу... Хм, да... И ја сам са оцем започео... Слично... Слични смо ми, рекох ти...
- КРИСП: Слични и као...
(Нагло заћути)
- КОНСТАНТИН: Шта? Шта си хтео да кажеш?
- КРИСП: *(Бојажљиво)*
Слични и као... И ја сам копиле...
- КОНСТАНТИН: И по томе!... Копиле, па шта? Копилад су најлепша и најпапетнија деца јер се из праве, обостране, љубави рађају. Зато си ти једини на мене...
- КРИСП: Зар се са Фаустом ниси из љубави...
- КОНСТАНТИН: Оженио?
- КРИСП: Мислио сам...

- КОНСТАНТИН: Да је више волим од твоје мајке? Друго је то међу нама... Уосталом, запамти; кад се лампа угаси све су жене исте... Да, хм...
(*Пење се на њресѣо*)
- КРИСП: (*Колебљиво*)
Имаш још три сина...
- КОНСТАНТИН: И Констанције Хлор, отац мој, имао је још три. Па? Ко сад овде седи?!
- КРИСП: (*Осмехнуѣо*)
Бог...
- КОНСТАНТИН: Не претеруј!... Владар!... Ни човек, ни Бог... Владар. А владар је, Криспе, негде између. Не знам да ли сам овим местом награђен или кажњен јер срце је моје сад на десној страни... Ко седне овде мора да заборави да је супруг, отац, син, љубавник, да је човек. Онај си који има моћ да убије кога мора, а да опрости коме хоће. Онај си који о судбини народа и појединца одлучује. И ма колико се трудио, увек неке не погодујеш...
- КРИСП: Ни сунце не греје свако лице сваког трена истим сјајем...
- КОНСТАНТИН: Да, али је Сунце...
- ГАРДИСТА: (*Улази, ѡоздравља војнички*)
Светли Аугусте, епископ Лактанције каже да га очекујете!
- КОНСТАНТИН: Нека уђе!
- ГАРДИСТА: (*Излази уз исѣи церемонијални ѡоздрав. Чује се иза сцене*)
Нека уђе епископ Лактанције!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: (*Улазећи*)
Помози Бог, Божански Аугусте!
(*Крисѣу*)
Срећа ти се вазда радовала, мој Цезаре!
- КОНСТАНТИН: И теби, епископе!
- КРИСП: Добро ти јутро, учитељу!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Учитељ наш је Онај Горе! Ја само преносим Његово...
- КОНСТАНТИН: Немој, епископе, као што умеш, и пред децом много о Богу, Исусу, и вери да филозофираш и наклапаш, ако желиш да је искрено прихвате.

- ЛАКТАНЦИЈЕ: Морају да знају... Е...
- КОНСТАНТИН: Више се верује кад се мање зна...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Е... Ви знате, видели смо...
- КОНСТАНТИН: Није важно то шта смо ми видели, важно је да сви верују у оно што сам казао да смо видели!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Разумем, Аугусте...
- КОНСТАНТИН: И?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Кренућете у име Бога...
- КОНСТАНТИН: У име историје.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Бог живи у људској историји, открива се кроз њу, отвара...
- КОНСТАНТИН: Не филозофирај, епископе! Нисам те за то звао. Кажи ти мени; отвори ли ми твоје братство пут ка Истоку?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Е... Као што сте наредили, Аугусте; епископ кордобски, Осије, мирећи донатисте у Александрији и Никомедији, ваљано је припремио терен. Дао Бог да му је и сам аугуст Лициније на руку ишао. Вама у инат, Аугусте, погазио је Милански едикт и поново почео нашу хришћанску браћу да прогања...
- КОНСТАНТИН: Твоју!... Чуо сам. То је добра вест. Значи имамо добар повод и изговор за рат.
- КРИСП: Шта су хтели донатисти?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Картагински бискуп, Донат, уз подршку доброг дела свештенства противи се избору бискупа који су Свето писмо предали паганској Диоклецијановој полицији за време прогона и не признају крштења и заређења које су ти епископи обавили... Е...
- КОНСТАНТИН: Скрати!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Донатисти су поставили своје бискупе...
- КРИСП: Правилно. Тако бих и ја... Ваљаност сакраманта зависи од духовне чистоте Министрата...
- КОНСТАНТИН: Оно што је правилно, не значи да је и право. Правилно је оно што користи општем интересу.
(Лактанцију)
Настави!...

- ЛАКТАНЦИЈЕ: Е... Епископ Александријски Александар, епископ Птоломемандијски Секунд, Јевсевије, епископ Никомедијски...
- КОНСТАНТИН: Скрати!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Кратим, кратим... Е... Сви епископи Истока, свештеници и ђакони, развили су живу пропаганду у народу и у Лицинијевим легијама у корист твоје и наше ствари, и уз Божју помоћ сигурно ћеш Аугусте, потући Лицинија... Урадили су...
- КОНСТАНТИН: Море, радили су они и за Лицинија кад је са Максимом ратовао.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Бирали су мање зло, Аугусте... Е...
- КОНСТАНТИН: *(Иронично)*
Да и сад не бирају мање?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Сачувај, Боже! Свевишњи пред Божанским Аугустом праведне путеве отвара да деци својој...
- КОНСТАНТИН: Добро, добро!... Значи, могу да рачунам...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Е... На помоћ Божју и слугу Његових... Божји глас путује пред тобом, Аугусте...
- КОНСТАНТИН: Добро, епископе. Слободан си!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Излазећи, руком у ваздуху њрави крст)*
Нека Благи Бог благосови пут којим ћете кренути, Аугусте, да у Његово име донесете радост и слободу браћи на Истоку!
- КОНСТАНТИН: Видиш, Криспе, све велико можеш научити из малог, јер се све велико у малом огледа. Држава ти је као брак. Туђу жену ћеш лакше освојити, ако јој обећаш и пружиш наду да ће од тебе добити више него што је код мужа имала, да ће јој с тобом бити лепше. А још ако је муж изневерио, онда је он пола посла урадио за тебе. А која власт не изневери надања поданика?
(Кроз смех)
У сваком случају, пут ти је отворен ако их у кући посвађаш.
- КРИСП: То није поштено...
- КОНСТАНТИН: Не буди тако наиван. Запамти; неме поштене жене и поштене власти... Да, хм... Осим мајке...
(Док удара дланом о длан)
И, не дозволи да те други, као сад ја, причама замарају. Кратко и јасно. Сваки проблем одмах трајно решавај...

- ГАРДИСТА: *(Поздравља војнички)*
Заповедајте, Аугусте!
- КОНСТАНТИН: Позови генерале Галиенуса и Домитијуса!
- ГАРДИСТ: Генерали чекају да их Аугуст прими.
- КОНСТАНТИН: *(Даје му мигом знак да их уведе)*
- ГАРДИСТ: *(Излази и чује се иза сцене)*
Нека уђу генерали Галиенус Аурелисус Клаудиус и Домитијус Аурелијанус!

Исци, Јелена и Домитијус.

- ГАЛИЕНУС и ДОМИТИЈУС: *(Улазе истовремено. У рајној су униформи. Војнички их поздрављају)*
Поздрав, Аугусте!... Поздрав, Цезаре!...
- КОНСТАНТИН: Поздрав мојим војсковођама! Песницама мојим... Јесу ли легије и гардисти спремни?
- ГАЛИЕНУС и ДОМИТИЈУС: *(Гледају се збуњено, не знајући ко први да рефершише. Истовремено)*
Јесу!
- ДОМИТИЈУС: Главнина војске је у Сирмијуму, чека нестрпљиво да им се придружимо.
- ГАЛИЕНУС: Према обавештајним сазнањима које нам је пренео цењени Хандријан, Лицинијеве трупе су знатно бројније од наших, али нису орне за борбу. Пророчанства наших жреца и видовњака казују да су богови на нашој страни, да ћемо победити...
- КОНСТАНТИН: Побеђују храбрији.
- ДОМИТИЈУС: Уз помоћ богова, Аугусте...
- КОНСТАНТИН: *(Погледа га прекорно)*
Богова, или Бога, све једно је. У сваком случају, неког горе, изнад нас... Значи; можемо да кренемо данас?
- ГАЛИЕНУС: Ми смо спремни. На лабарум чекамо...
- КОНСТАНТИН: Узмите га и крените. Ми ћемо вас стићи. Слободни сте!
- ДОМИТИЈУС и ГАЛИЕНУС: *(Поздрављају војнички. Узимају свечано лабарум, и излазе са сцене)*

КОНСТАНТИН: Иди поздрави се с мајком...

КРИСП: *(Као наивно)*
Којом, Аугусте?

КОНСТАНТИН: *(Шаливо, с љубављу)*
Даћу ја теби; с којом!? Ти са својом, а ја ћу са својом. Не идемо на свадбу, сине...

Исиди и Консиданидин.

КОНСТАНТИН: *(Улазећи на сцену среће се са Крисидом. Мрзовољан је, очидио рано пробужен. Погледа га)*
Зар ти нећеш на састанак?
(Заједљиво, Консиданидину гледајући за Крисидом који одлази)
Могли сте и у свитање да нас окупите, Аугусте?

КОНСТАНТИН: *(Иронично)*
Шта могу, Константине, кад Лициније воли од раног јутра да ратује...

Свејла се зајамњују.

Фаусида, деца и робиње.

На сцени Фаусида лежи налакћена на једну руку, другом узима зрна жрожћа и помало с досадом, једе. Једна Робиња јој са свиџака чиди стихове песму "Девојци Пери" Квинида Хораџија Флака. Друга Робиња учи девојчице свирању на харфи (циџри или флауџи). Консиданџије и Консиданс се мачују у дну сцене, а Консиданидин им суди и подучава вешџини борбе. У џонашању Робиње и Фаусиде наслућује се да је њихов однос џрисниџи неџо иџио би се џио очекивало.

РОБИЊА: "Који те то витки младић, сав окупан мирисном водом, стишће међу ружама у пријатној шпиљи? За кога расплићеш плаву косу, тако природно дражесна? Јао, како ће плакати кад га издаш, кад га богови преваре! Тако невешт, како ће бити запрепашћен кад га ударе црни ветрови и окрутни таласи пучине!"

ФАУСТА: *(Даје јој миџ руком да џрекине)*

- РОБИЊА: *(Гледа је изненађено)*
Видим ли ја то бисерне сузе у твојим очима, Аугустина?
- ФАУСТА: *(Одмахује главом. Узбуђено)*
Хорације ме увек тако... Тако узнемири... Пева о оном што је мене мимоишло...
- РОБИЊА: *(С уздахом)*
Е, и мени је измакло, Милостива...
(Тихо, намигнувши јој)
Срећом Бог надокнади оно што неко човеку ускрати...
(Нежно је помилује по руци)
Да наставим?...
- ФАУСТА: *(Осмехне јој се сејно, али руку лагано измакне)*
Читај ми ону... Другу...
- РОБИЊА: Коју?.. Хорацијеву?
- ФАУСТА: Да... Ону, знаш...
- РОБИЊА: *(Чита с њихове песме "Уживај данас")*
"О Леуконојо, немој да испитујеш
какав су крај мени, а какав теби
одредили бози. Никад не трагај
за тајним значењем вавилонских
бројки. Грех је то слик.
Много је боље предати се судбини,
било да нам Јупитер даде још многе
зиме да живимо, било да нам ова,
коју ваља море и валове разбија
о тврде гребене, последња буде.
Памет у главу, точи своја вина
и немој да сањаш одвећ дуге наде
у кратком животу. Док ми зборимо
завидно време бежи. Зато уживај данас,
у сутрашњи дан никад не веруј много."
- ФАУСТА: *(Даје јој знак да прекине. Понавља с њихове)*
"У сутрашњи дан никад не веруј много."
(Усмијаје. Тише)
Никад не веруј много у сутрашњи дан...
*(Даје знак Робињи да изађе. Шета нервозно сценом,
засијане и гледа дечаке како се боре)*
Константине, молим те, реци им да прекину... Повре-
дићете се, децо!... Прекините! Очи ћете један другоме
извадити... тим... тим ножевима...

- (Дечаџи на сѣављају да се мачују)*
 Казала сам нешто?!... Доста је било!... Не разумем зашто вас отац...
- КОНСТАНТИН: Треба и то да знамо, мајко, ако мислимо да владамо. Нека вежбају! Мач главу чува...
- ФАУСТА: Али је и скида. Није снага само у мачу, децо моја. Нешто морате да имате и ту...
(Показује на главу)
- КОНСТАНТИН: Нажалост, једно без другога не иде...
(Дечаџима)
 Штит служи да се од мача заштитиш, али и да завараш противника. Ударац боджом одозго је снажнији, али се штитом лако одбије. Пођеш десницом као да ћеш одозго мачем, нагло спустиш крај тела руку, дигнеш штит у вис, противник, махинално учини то исто, пребаџиш тежиште на леву ногу, и истовремено забијеш му мач у небрањену утробу!...
- ФАУСТА: *(Узбуђено)*
 Константине!?!... Како можеш тако?!... Грозно!... Нећу да слушам!...
- КОНСТАНТИН: Зашто сте нервозни, мајко? Отац и Крисп можда баш сад нечије утробе и главе секу...
- ФАУСТА: Прекини!... Ти... Ти немаш срца, цезаре!... Мало ми је што бринем за њих... Нека прекину, Константине!
- КОНСТАНЦИЈЕ: Ја бих престао, али Констанс стално насрће...
- КОНСТАНТИН: Чули сте мајку. За данас је доста!
(Узима им мачеве и шѣиѣове, док их склања, Консѣанѣје и Консѣанс се уѣркују ко ћа ѣре на ѣресѣо да седне)
 Одмах да сте сишли! Знате да је отац забранио да се на престо пењете!... Мајко, кажи те им!
- ФАУСТА: *(Преѣћим гласом)*
 Вратиће се отац!... Силазите!...
- ЈЕЛЕНА: Е, мене ће!...
- КОНСТАНЦИЈА: Неће тебе, мене ће!
- ЈЕЛЕНА: Е, баш хоће!...
- КОНСТАНЦИЈА: Ја сам старија, лепше свирам и лепша сам!...
- ЈЕЛЕНА: Ја сам још лепша!

- КОНСТАНЦИЈА: Ниси, Јелена!... Ружна си као Лактанције!
- ЈЕЛЕНА: *(Кроз њлач)*
Мама!... Мама!...
(Трчећи ка Фаусту)
Мајко!... Мамице!
- ФАУСТА: Шта вам је, децо?!
- ЈЕЛЕНА: Констанција каже да сам... да сам ружна!... Као Лактанције...
- ФАУСТА: Шали се, лепотице моја... Је л да да се шалиш, Констанција?
- КОНСТАНЦИЈА: Наравно, мајко...
- ЈЕЛЕНА: Она... Она каже да ће се удати за Криспа... да мене неће он...
- КОНСТАНЦИЈА: Удаћу се, па шта?!
- ФАУСТА: Шта кажете?
(Кроз смех)
Јесам ли ја то добро чула; ви бисте се удале?
- ЈЕЛЕНА: *(Клима главом)*
- КОНСТАНС: Ма, нека се обе одмах удају!
- ФАУСТА: Шта вам је данас?.. Не може...
- КОНСТАНЦИЈА: Зашто, мајко?
- ФАУСТА: Из два разлога. Први је; још сте мале...
- КОНСТАНТИН: Колико сам разумео, мајко, Ви ниси била старија од Констанције кад сте за тату...
- ФАУСТА: Мене су удали, Константине, а оне ће...
- КОНСТАНЦИЈЕ: *(Констанцији)*
Тебе ће дати Ветраниону.
- ФАУСТА: Шта то причаш, Констанције?!
- КОНСТАНЦИЈЕ: Хоће...
- КОНСТАНЦИЈА: *(Кроз њлач)*
Мама!... Чујеш ли, мама!...
- ФАУСТА: Задиркује те Констанције, измишља...
- КОНСТАНС: Ком Ветраниону?
- КОНСТАНЦИЈЕ: Чуо сам кад ју је отац њему обећао...
- КОНСТАНС: Констанције увек прислушкује.

- КОНСТАНЦИЈА: *(Кроз њлач)*
Мама... Нећу за тог старца...
- ФАУСТА: Не плачи, дете. Нећеш. Ко зна шта је Констанције чуо
(Константију)
Казаћу оцу за ту твоју ружну навику...
- КОНСТАНЦИЈЕ: Зашто само мене? Сви прислушкују. Видео сам...
- ЈЕЛЕНА: Мене ће Крисп!...
(Константију)
Ти ћеш за Витраниона...
- ФАУСТА: Доста, Јелена!... Нећеш се ни ти за Криспа...
- КОНСТАНЦИЈА: Мама!...
- ФАУСТА: Не може ни једна! Крисп вам је брат...
- КОНСТАНТИН: Он није наш брат!
- ФАУСТА: Шта причаш, дете?!
- КОНСТАНТИН: Минервина га је родила. Нисмо под истим срцем спавали...
- ФАУСТА: Па, шта ако је Минервина? Не мора све једна мајка да роди. Син је нашега оца...
- КОНСТАНЦИЈЕ: Није нам баш цео брат...
- КОНСТАНС: Пола... Полубрат...
- ФАУСТА: Каква су сад то наклапања?! То да више нисам чула!
Отац ће се страшно наљутити ако... Брат вам је!
(Девојцима)
Лепо је што волите Криспа. Волите га као брата...
- КОНСТАНЦИЈЕ: *(Заједљиво, Фаусту)*
Као што га ти...
- ФАУСТА: *(Погледа га изненађено, ња настави њосле крајкоко колебања)*
... А кад порастете схватићете... Идите сад у врт! Играјте се тамо. Вас тројица не заборавите да после дођете епископу на часове... А “удаваче” на часове веза...
- КОНСТАНТИН: Зашто је, мајко, Лактације подучавао посебно Криспа, а посебно нас? И ја сам цезар, као и Крисп...
- ФАУСТА: Он је старији, научио је оно чему ви још нисте дорасли. Теже. Стрпите се, неће вас то мимоићи...
- КОНСТАНТИН: Криспа отац више воли... И Ви га... Видим ја... Њега је повео против Лицинија! Могао сам и ја да ратујем...

- ФАУСТА: Умишљаш, Константине.
(Даје миџ робињи да их изведе. Константијину)
Још није дошло твоје време...
(Сви излазе. Осџаје само Фаусџа. Шеџа нервозно сценом, као да не зна шџа ће са собом. Сџаје ѓред оџледало и дуџо се оџледа у њему)
“У сутрашњи дан никад не веруј много”... Не веруј... Не веруј...
- ГАРДИСТА: (Улази и најављује)
Племенита Аугустино, аугустина Теодора жели да је примите!
- ФАУСТА: Теодора?...
(За себе)
Од куд сад па она?
(Гласно)
Нека уђе!
- ГАРДИСТА: (Повлачи се. Иза сцене)
Нека уђе аугустина Теодора!
- ТЕОДОРА: (Улазећи, усхићено)
Драга Фауста, тако дуго се нисмо!... Баш сам те се ужелела...
- ФАУСТА: (Хладно)
Не сумњам... И ја тебе...
- РОБИЊА: (Прикривена, све време ѓрисушкује њихов разџговор)
- ТЕОДОРА: (Док се ѓоздрављају. Као чудећи се)
Кад пре порасте оно дете?!...
- ФАУСТА: (С нелаџодом)
Које?
- ТЕОДОРА: Како; које? Крисп!... Срела сам га у доласку овамо... Сећаш се; био је оволицки кад смо те Константијину довели... А сад?... Легије предводи, ратник...
- ФАУСТА: Нисам запазила... тада...
- ТЕОДОРА: Не сећаш се?! Па, да разумљиво, драга моја.
(Кроз смех)
Не верујем ни да си била свесна да те удају, а још мање шта тај чин у суштини значи... Е, а ускоро ћеш и свекрва постати...
- ФАУСТА: (Уздахне само)

- ТЕОДОРА: Гледам га, не могу да верујем; мушкарчина! Исти отац...
- ФАУСТА: *(Озарено)*
Јел да!?... Момчина права! И мене стасом и гласом на Константина потсећа... На Константина, онаквог каквог сам упамтила кад сам га први пут угледала...
- ТЕОДОРА: Још ако је и необуздан као отац?...
- ФАУСТА: *(Љућинио)*
Теодора! Пази како о мом мужу, Аугусту...
- ТЕОДОРА: *(Као изненађена)*
Што? Зар сам нешто ружно о зету казала?
(Загонејино)
Знам човека...
- ФАУСТА: Само те упозоравам, драга... драга сестро, свекрво или... или Аугустино бивша... Не знам како би волела да те сада ословљавам?...
- ТЕОДОРА: Чему иронија, драга моја? Зар то није било мудро; мене је Максимијан дао Констанцију, а ја тебе довела његовом сину, па сам ти сад и свекрва и сестра и... Све у оквиру породице... Зови ме једноставно Теодора... Теодора, драга Фауста...
- ФАУСТА: Добро, Теодора. Чему има да захвлим што си ме, изненада, почаствовала својом посетом?
- ТЕОДОРА: Ужелела сам те се, драга моја... А доносим ти и Еутропијине поздраве из Рима.
- ФАУСТА: Како је она, мајка наша?
- ТЕОДОРА: Како? Како може да се осећа жена чији је дом порушен?... Ђути, трпи, моли се, оплакује мужа и сина и... Брине и страхује...
- ФАУСТА: Страхује? Од кога?
- ТЕОДОРА: *(Осврће се бојажљиво и скоро шайајном)*
Боље питај; за кога...
- ФАУСТА: *(Гледа је ућинио)*
- ТЕОДОРА: *(Тихо)*
За тебе, децу твоју...
- ФАУСТА: Зар нама нека опасност прети?
- ТЕОДОРА: *(Клима главом и осврће се нејоверљиво)*
- ФАУСТА: Саме смо. Причај слободно.

- ТЕОДОРА: Знам ја да Хандријану, Константиновом мачору старом, мишеви и најтише шапате у уши удевају...
- ФАУСТА: Нема овде ни мачка ни мишева, Кажи слободно. Spreма ли се каква завера?
- ТЕОДОРА: Ма, не! Ко би сад смео на твог Константина? Још се ни тела оца твога и брата нашега нису смирила...
- ФАУСТА: *(Накашље се силом)*
Зашто Еутропија страхује? Чему њена брига?...
- ТЕОДОРА: Еутропија гледа преко брега...
- ФАУСТА: Не разумем...
- ТЕОДОРА: Чувај се свога пса, комшијин је преко плота...
- ФАУСТА: Немој да ми загонеташ. Кажи, не околиши.
- ТЕОДОРА: Пренела сам само оно што је мајка казала...
- ФАУСТА: Хајде, Теодора, не знамо се од јуче... Сестрољубље ми је твоје добро познато.
(Иронично)
Видим још си у жалости за Максенцијем...
- ТЕОДОРА: За спас своје деце бих прогутала и отров, а не сузе жалоснице...
(Саркастично)
Колико знам ниси ни ти за њим...
- ФАУСТА: *(Правдајући се)*
Аугустина сам...
- ТЕОДОРА: Ма, разумљиво, драга моја! Зато и мислим ; сад, кад се печеш на ватри на којој сам се ја до скоро пекла, да ћеш ме боље разумети. Идеш путем којим сам ја већ прошла. Морале би једна другој да верујемо...
- ФАУСТА: Константин би казао; скрати! Кажи шта ти је на уму? О чему сте ти и Еутропија... Због чега си чак из Рима...
- ТЕОДОРА: По Божјим и Диоклецијановим законима, Констанција Хлора требало је, Далмације, Јулије и Ханибалијан, наши синови, да наследе. А ко је постао аугуст?
- ФАУСТА: *(Љубитиво)*
Ако се не варам и Константин је Констанцијев син! Најстарији!...
- ТЕОДОРА: Да, али из незаконитог брака Јеленино копице.

- ФАУСТА: *(Бесно)*
Знаш ли ти шта причаш, Теодора?! Бирај речи кад о Константину!... Не заборави да сам му ја жена и...
- ТЕОДОРА: Имам то на уму, сестро...
- ФАУСТА: Или си полудела, пијана можда, кад смеш тако!... Аугустина сам прво, па потом твоја сестра...
- ТЕОДОРА: Зашто се жестиш, Фауста? Не дозволи да ти понос разум замагли...
- ФАУСТА: *(Мало мирније)*
Ако си дошла да за своје синове иштеш престо... Обрати се Константину кад се врати.
- ТЕОДОРА: Погрешно си ме разумела, драга моја. Срећна сам што су моји синови тамо где су. Што их је Константин удаљио од престола и престонице... Срећна сам што су живи...
- ФАУСТА: Па? Чему твоја прича?
- ТЕОДОРА: Крисп је ванбрачни син Константинов...
- ФАУСТА: Па шта?
- ТЕОДОРА: Старији од твојих синова колико и Константин од мојих...
- ФАУСТА: И?
- ТЕОДОРА: Најснажнији орлић из гнезда избаци слабије...
- ФАУСТА: Шта хоћеш да кажеш?
- ТЕОДОРА: Немој ми рећи да о томе ниси досад и сама размисљала...
- ФАУСТА: У нашем гнезду има места за све... Константин не прави разлику међу децом. Истовремено је Криспа и Константина цезарима прогласио. Ускоро ће и остале...
- ТЕОДОРА: Грешка! То би морала да спречиш... И Диоклецијан је мислио да у огромном римском гнезду има места за четири цезара, али свако је од њих сањао да буде аугуст. Константин је избацио нашег брата а Лициније Максимиана, па сад кидишу један на другога...
- ФАУСТА: Аугуст зна шта ради...
- ТЕОДОРА: Константин зна. А ти? Знаш ли ти?
- ФАУСТА: Шта то треба, ја, да знам?

- ТЕОДОРА: У рату се и гине, драга моја... Шта ако се Константину нешто догоди? Не мислиш, ваљда, да ће се легије твојим недораслим синовима приклонити. Аугуст ће постати Крисп... А тада нека су вам сви богови, и онај једини у кога се, чујем, кунете, на помоћи!...
- ФАУСТА: *(Бесно)*
Знаш ли ти шта причаш?!... То је... То је велеиздаја... То је... Стража!...
- ТЕОДОРА: Не вичи, Фауста. Саслушај ме прво. Стражу можеш и после позвати...
- ГАРДИСТА: *(Улази хитро)*
- ФАУСТА: *(Смиреније)*
Нека послуже аугустину!
- ГАРДИСТА: *(Излази)*
- ФАУСТА: Имаш срећу што си ми...
- ТЕОДОРА: Што мајка и ја бринемо за вас... Што ти могућност предочавамо. И Крисп ће као и Константин мислити да је капа небеска само за његову главу скројена... Зато...
- ФАУСТА: Бринеш ти за себе и своје синове...
- ТЕОДОРА: Бринем, признајем. Али, прво би твоја деца била на удару...
- ФАУСТА: *(Колебљиво)*
Можда... Не... Крисп не би... Не би он... Како Константин није твоје синове?...
- ТЕОДОРА: Мој муж је био мудар. Није недорасле синове с Константином равноо.
(Загонејно)
А и ја сам понешто за Аугуста учинила...
- ФАУСТА: *(Прекорно)*
Моју младост си му даровала...
- ТЕОДОРА: И моју су. Зар цвет бира која ће пчела на њега слетети, која ће га рука откинути.
- ФАУСТА: Знам. Па, шта да учиним? Како да...
- ТЕОДОРА: *(Загонејно)*
Имаш довољно времена пред собом... Док се из рата врате, казаће ти се само... Драга моја, власт и моћ су ти као морска вода. Што је више пијеш, више си жедан...
- РОБИЊА: *(Уноси послужење и излази)*

- ФАУСТА: *(Мирније)*
И? Шта сте смислиле Еутропија и ти? Шта да учиним?
- ТЕОДОРА: То мораш сама да... Мајка је као квочка, мора своју пилад од орла да заштити... Мора, макар је орао и однео...
- ФАУСТА: Казала си ми велику мудрост!... Како?
- ТЕОДОРА: Жена си. Лепа си... Млада, аугустина си. Проблем је један а могућности безброј. Не дозволи да те Минервина претекне...
(Кроз смех)
И знаш, ваљда, сестро, да женски мач никад не рђа...
- ФАУСТА: Шта може Минервина? Она није аугустина...
- ТЕОДОРА: Није била ни Јелена, па... И она је мајка... Ја сам била аугустина, а Јелена је Констанцијем и царством владала... Слутим да је и сад Константина, ако не наговорила, а оно, потстакла да на Лицинија крене, да Илирикум, Мезију и Исток припоје... Вуку их илирски корени њихови, драга моја.
- ФАУСТА: Како Рим гледа на рат са Лицинијем?
- ТЕОДОРА: Они који немају шта да изгубе, све једно им је ко влада. Богати и сенатори страхују, једним оком намигују Константину, а другим Лицинију. Славиће онога ко са легијама уђе у њега. Било би мудрије да сте боравли у Риму. Што сте се везали за Треверис?
- ФАУСТА: Константин не воли Рим. Ваљда је то од Диоклецијана и Галерија усвојио.
- ТЕОДОРА: О, драга Фауста, у животу најмање радимо оно што волимо... И ја не волим овако затворен простор, па... Отпрати ме, молим те, до врта. Увек ме језа подиђе кад крај ваших гардиста прођем.
(Хвања је њод руку и лагано иду ка излазу)
Е, моја Фауста, живела сам твојим животом. Знам како ти је. Знам ја шта је самоћа. Окружена си људима, а сама... Мој Констанције је редовно Јелени одлазио... А крушка под крушку пада...
- ФАУСТА: Забрањујем ти да такве алузије на Константинов рачун...
- ТЕОДОРА: Ма, забрани ти Константину да Минервини одлази, за мене ти је лако... Први залог је најслађи, драга моја!...

- ФАУСТА: *(Невесело)*
Аугуст није дужан никоме рачуне да положе...
- ТЕОДОРА: Аугуст није, а муж? Лако је њима; окруже нас евнусима, па...
- ФАУСТА: Ја сам задовољна оним што ми Константин пружа...
- ТЕОДОРА: Причаш, тешиш се. Ма, кусала сам и ја ту врелу чорбу! Узалуд дувала у њу... Мушкарац, драга моја, жели да свакој жени буде први, а жена да јој мушкарац буде последњи.
(Кроз смех)
Не дај Боже и једини!... Да, да, драга моја. Имаш мужа, имаш проблеме. Немаш мужа, имаш проблем... А ево тетких орлића!...
(Ислазе са сцене)

Завеса

ДРУГИ ЧИН

Сцена: Црквени брод и иконосѣас у челу ѿзорнице. Лакѣанѣије излази из олѣара и ѿрѣма се за службу божју. Улази Фаусѣина Робиња.

- РОБИЊА: *(Крсѣћи се)*
Помози Бог, оче!
(Прилази му и љуби руку)
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Бог ти помогао, кћери!
(Руком црѣа знак крсѣа над њеним ѿоґнуѣим ѿеменом)
- РОБИЊА: Једва сам се њеној пажњи измакла... Касним...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: За богоугодна дела никад није касно, кћери...
- РОБИЊА: Нисам сигурна да је Богу угодно ово што чиним...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Све што се за Њега и у Његово име ради није грех... Грех је лагати, а ти ми само истину...
- РОБИЊА: Оно што видим и чујем казујем...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Шта је хтела Теодора? Зашто је долазила?...
- РОБИЊА: *(Шаѣаѣом)*
Криспом је плашила Аугустину. Унела је неспокој у њену душу...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Е?... А Фауста?
- РОБИЊА: Замишњена шета по двору. Ноћу немирно спава. Бојим се, оче, да планове кује...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Е?... Шта ти у постељи казује?...
- РОБИЊА: Не зове ме више... Одбила се... Бојим се да Криспа...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Потруди се... Отвори очи и уши... И... И не страши се... Дођи опет да се помолиш. Иди сад!
- РОБИЊА: *(Клекнувши смерно)*
Опрости, Господе, грешној робињи, понизном рабу Твом...
(Насѣави краѣико да шаѣуће, усѣаје, целива Лакѣанѣија у руку и скрушено излази са сцене)
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Док она излази руком црѣа знак крсѣа у ваздуху)*
Не заборави, кћери; понижени и несрећни у овоме биће срећни у вечном животу...
(Прилази олѣару и крсѣи се)

Господе, Ти који си на небесима, молим Те, Господе, сачувај од сваког зла узданицу Твоју и моју, оданог Ти раба Криспа...

(Молећи се и крстићећи се)

Господе, Створитељу наш, Ти који си над свим сазданијима Твојим, учини да војска праведника победи силе зла, помози Господе, е да би се сабрала и сјединила стада Твоја како би на ливади Твоје милости, у славу и веру у Тебе, слободно напасала душе своје...

ФАУСТА: *(Улази док се Лактанције моли, чека неколико ѿренуџака, ња кад види да је он не оџажа дискреџно се накашље)*

ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Обрадовано и изненађено џође ка њој)*
О, како јарка светлост јутрос обасја храм Господњи, милосна Аугустино!...

ФАУСТА: *(Показујући широким џокреџом на храм)*
Фауста, оче Лактанције... Опрости што те у молитви ометам...

ЛАКТАНЦИЈЕ: Свака људска реч, кђери, колико је дар божји човеку, толико је и молитва Створитељу...

ФАУСТА: *(Изненађено)*
Зар и она наопака, зла?...

ЛАКТАНЦИЈЕ: Е?... У човеку је и добро и зло, па и добре и зле речи...

ФАУСТА: Као љубав и грех?...

ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Погледа је лукаво)*
Грех?...
(Филозофски)
Греха има највише, кђери. Зато се молимо Јединоме да нам опрости свакодневне вољне и невољне грехе наше. Господ...

ФАУСТА: Не бојим се ја Бога, бојим се себе саме... На Њега ћу мислити и молићу Му се кад за то дође време...

ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Крстићећи се)*
Свако време је божје, кђери, па и ово у које ти уђе у храм божји
(Гледа је уџиџно)

ФАУСТА: *(Колебљиво)*
Сањала сам...

ЛАКТАНЦИЈЕ: Е?... Свако сања...

- ФАУСТА: Сањала сам необичан сан...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Сан и не би био сан да није нестваран...
- ФАУСТА: Седела сам на златном престолу...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Ништа чудно; на њему си...
- ФАУСТА: Крај мене је седео он...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Аугуст?
- ФАУСТА: Не, он... Седео је Крисп...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Крисп?... Е?... Јеси ли сигурна, кћери?... Цезар је још.
- ФАУСТА: Зато сам дошла, да ми објасниш сан...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Знаш да нисам ни врач, ни пророк... Али године моје су ме увериле да ме сан ослобађа страха, или ми испуњава неостварене жеље...
- ФАУСТА: Мислиш да сам га ја...
(*Заћути*)
- ЛАКТАНЦИЈЕ: О свом искуству Племенитој казујем, а моје скромно знање не може се поредити са божанском мудрошћу, жељама и сновима Аугустине...
- ФАУСТА: (*Гледа ња ујорно*)
Ниси ти тако наиван каквим се чиниш, епископе. Сигурна сам да и ти сличну пређу моташ по глави и да за сваку основу припремаш ткање.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: (*Гледа је лукаво*)
Прецењујеш моје умеће, дете моје. Ни оно што је у светим списима записано не умам ваљано да протолкујем и одгонетнем, а некмоли Божју вољу и мисли Божанске Аугустине...
- ФАУСТА: Не измичи се, Лактанције. Знаш ти добро шта мене мучи.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Знам само да сам одани слуга Божји, Ваш и... народни...
- ФАУСТА: (*Иронично*)
Слуга? Моћ војске твоје је већа од моћи Константинових легија.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Моћ вере је безмерна, кћери...
- ФАУСТА: Константин то зна и користи је.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Е... Хвала Богу, за добробит свих... Зашто Вас сан брине, Аугустино?

- ФАУСТА: На главама смо имали венце од трња...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Крстићећи се)*
Божји син је трновим венцем задобио царство небеско...
- ФАУСТА: Ближе ми је ово земаљско...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Имате га, кћери... А даће Бог да се увећа...
- ФАУСТА: А Крисп?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Гледа је дуго)*
Крисп?... Е... Нисам пророк, рекох Вам... Божја воља...
- ФАУСТА: *(Узбуђено и љутићићи)*
По теби је све божје. Па, има ли човек нешто своје, нешто... нешто што без воље Његове може, за себе, да учини?...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Е... Има... Да се Његова милост заслужи...
- ФАУСТА: Њему, Његово, због Њега!... Није ли то одвећ себично од твог бога?! Зашто нас страхом на себе опомиње?...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Нашег, заједничког, кћери! Опомиње и учи нас добру и љубави... Љубав је дар божји човеку...
- ФАУСТА: И грешна? Је ли грех грех грешноме учинити? Има ли право нова љубав да истисне стару?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Зар од мене тражите одговор, Аугустино?
(Шаливо)
Љубав прелеће старе храстове и не слеће на њих...
(Лукаво)
Е... Па, сад, овај, како да Вам кажем, кћери... Зависи...
Коме је, како и зашто дарујемо?... Ако је то Његов наум и воља Његова...
(Цицира)
“И дадоше оцу вина ону ноћ; и дошавши старија леже с оцем својим, и он не осети ни кад она леже ни кад устаде... И обе кћери Лотове затруднеше од оца својега”...
- ФАУСТА: Мој грех не би био тако велики...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Бог ће о томе судити...
- ФАУСТА: А ако ме Он на грех наводи?

- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Чешљајући њрстѣима браду)*
Па, сад, овај... Е... Није грех грешити, но је грех свој грех не видети... Да, хм... Да кћери Лотове не учинише грех са оцем својим не би Маовци и Амонци до данашњег дана постојали...
- ФАУСТА: И Адам је легао са својим ребром па нас све изродише... Зар грехом све није започело?
Синови Адамови су легали са кћерима Адамовим...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Замишљено)*
Из једног зрна пшеничног сва су поља засејана... Жању се сва, а најбоља се за сетву остављају... Тако се и у човеку једна клица греха устостручи. Зато је Господ, у потопу, само Ситово семе сачувао. Он нас одабра...
- ФАУСТА: Авељово и Каиново затре...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: За добро човечанства мора понешто и да се жртвује, кћери! Зар Човекољубиви није и сам Јединог сина својега за спас човеков на крст...
- ФАУСТА: И ја сам распета, оче!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: А ко није, кћери? Сви смо ми распети између жеља и могућности. Ја жељом да народу веру у Њега ојачам, да Аугуста Јединоме приведем...
- ФАУСТА: Константин сања да цео свет стави под свој калпак, зато се мноме за Херкулијевску династију, лозу мога оца, везао... Његова једина и искрна вера је власт, моћ... Крисп искрено верује...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Обазурући се нејоверљиво око себе)*
На Бога и Аугуста се не хули, кћери... Е... Уз њега је и... Миљеник је Христов...
- ФАУСТА: Знаш ту причу, оче Лактанције!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Није прича. Чудо! Чудо, кћери! Својим сам очима видео... Сви су пред бој видели... Е... И Еузебио је за Аугустов животопис то записао...
- ФАУСТА: “У овом ћеш знаку победити” Добро сте то смислили...
(Сумњичаво)
Христов знак на небу, ха...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Е... У неке истине се не сумња, кћери... Човек не може напред да корача без чуда. Да... Е. И би тако. Као што Господ, да би заштитио Мојсија и његов божји народ, баци у море фараона, његова борна кола и војску

- потопивши их у Црвено море, тако и брат Ваш, Максимијане, Бог му души мира и опрост дао, би потопањен у Тибар док се пред Константином и Божјом силом преко Мувлијског моста у Рим повлачио...
- ФАУСТА: Да ли и ти, епископе, искрено као Крисп, верујеш да је све по божјој намени, или...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(С осмехом, лукаво)*
Е... Цезар је мој ученик...
- ФАУСТА: *(Сејно)*
Знам. Сањар кога си ти закупио...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Одан је Јединоме и Аугусту, који као што Сунце обасјава свет, својом божанском мудрошћу пали видела и осветљава душе народима Царства...
- ФАУСТА: Претерујеш, епископе... Зборављаш да се од сунчевог сјаја звезде не виде...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Гледа је лукаво)*
Е... Осим у дану кад се сунце помрачи...
- ФАУСТА: У мом сну Крисп је аугуст...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Сумњичаво је гледа. Лукаво)*
У сну?... Само у сну... На јави велика је планина пред њим... И време...
- ФАУСТА: *(Тихо)*
А ако се погне на њу?... Ако је прекорача?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Гледаје дуго, исцрпљено)*
Е... Што је планина већа, то су крупније звери у њој. Могу неопрезно лако да растргну... Е... А успут може и у трњак да се залута?...
- ФАУСТА: Знам. Уз доброг водича и мача може се на врх...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Уз божју и људску помоћ, кћери, свака препрека се савлада...
- ФАУСТА: А шта мисли твој Бог? Може ли Крисп да...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Науми Господњи су човеку недокучиви. Ја могу само да се молим и да буде веран...
- ГАРДИСТА: *(Улази, видно узбуђен)*
Пресветла Аугустино, са сигналне станице јављу да су наши победили Лицинија!...
- ФАУСТА: *(Узбуђено)*
Победили!?!...

- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Крстїећи се)*
Хвалим Те Господе!
(Насїави да њихо шаїуће)
- ГАРДИСТА: Једна наша легија жури ка нама... На поглед је од Тревериса...
- ФАУСТА: Чија?
- ГАРДИСТА: Цезарова
- ФАУСТА: *(Обрадовано)*
Криспова?! Нека сва звона огласе победу! Нека се припреме жртве захвалнице боговима!
- ГАРДИСТА: *(Поздравља војнички и одлази)*
Биће како је Аугустина наредила.
- ФАУСТА: *(Тихо, бојажљиво)*
Боже, само да је он... Тај венац...
(Резиџнирано)
Ето и то се заврши...
(Лакїанцију)
Проширило ти се поље, епископе.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Воља Свевишњега... Планина је сад највећа на свету...
Са свих сїрана чују се црквена звона.
- ФАУСТА: Не рече ми; шта казује мој сан...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Е... Ни Аугустина ми не каза на какав грех је мислила...
- ФАУСТА: Знаш ти, само...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Милостива Аугустино, знано ми је помало оно што је у светим књигама записано... Жене, њихова ћуд и Створитељ су за мене тајна...
- Уїрчавају, цичећи уїлашено Консїанција, Јелена, Консїанције, а за њим, смиренїе, Консїанс и Консїанїин.*
- КОНСТАНЦИЈА
и ЈЕЛЕНА: *(У један ѓлас)*
Мама!... Мајко!...
- КОНСТАНЦИЈЕ: Јесу ли нас Варвари напали?!...
- КОНСТАНС: Готи! Готи, сигурно, мајко...
- КОНСТАНТИН: Зато звона звоне?

- ФАУСТА: Не бојте се децо! Победа!... Победа! Наши су над-
владали Лицинија!
(Гри их све редом)
- ЛАКТАНЦИЈЕ: (Крстићећи се)
Обзнањујемо Христову победу!
- КОНСТАНТИН: А отац, је ли отац?... А Крисп?
- ФАУСТА: Не знам...
- КОНСТАНС: Надам се да је отац неповређен...
- ФАУСТА: Чућемо ускоро...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Да се помолимо и захвалимо Јединоме...
(Крстићећи се)
Господе, Сведржиоче, Једини Оче наш, хвалати што
молбе наше услиши, што...

Остали йонављају тихо за њим.

Исти и Криси.

- КРИСП: (Улази на сцену. У Рајном је оделу и шлемом на глави
са знаком крстиа на њему. Види се да је управо дојахао.
Весело)
О, каква лепа слика! Окупила се породица да се Богу
захвали!...
- КОНСТАНЦИЈА
и ЈЕЛЕНА: (Цичећи од радосни тиче ка њему)
- КРИСП: (Шири руке, зрли их и истовремено подиже увис. Вр-
шећи их у круз долази до Фаустие)
- ФАУСТА: Ти?!... Пусту их, Криспе, не мази их!
- КРИСП: (Сйушиа девојчице на тиле, вади из џепа златне меда-
љоне на ланцима и качи им о врати)
Дар вама, принцезе моје, да се сећате дана када смо
државу ујединили...
- КОНСТАНТИН: (Гледа за мрзодно)
- КРИСП: (Окреће се дечацима)
Не знам да ли ће вам се допасти арапски коњи што
немирно ржу пред улазом...
- СВА ДЕЦА: (Тиче са сцене радосно цичећи)

- КРИСП: А поштованом учитељу донео сам пун сандук с грчким, арамејским и хебрејским свицима. Надам се да ме, поштовани учитељ мој, неће терати да са њим роним у дубока мора праисконске мудрости.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Неизмерна је захвалност раба Божјега племенитом Цезару за дар о коме је недостојни слуга Божји могао само да сања.
(Одлази журно за дечацима)
Е... Хвала ти, Господе! Хвала ти Цезаре... Бог те благословио, сине!...
- КРИСП: (Хваїа Фаусїу овлаш за мишицу и док излазе из црквеног брода)
А драгој,
(Благо иронично)
сад јединој Аугустини Царства,
(Вади наруквицу)
један мали дар из очевог Наиссуса...
(Наруквицу јој сїавља на обнажену мишицу)
- ФАУСТА: (Обрадовано, узбуђена)
Криспе!?... Како си ти, Криспе, пажљив... Мислио си на мене...
(Пољуби ња изненада у усїа)
Хвала ти...
- КРИСП: (Изненађено, благо иронично)
Не захваљујте ми, мајко...
- ФАУСТА: Молим те... Молим те, Криспе, не зови ме тако!
(Тихо)
Не квари ми радост...
- КРИСП: Зашто?
(Изазовно)
Зар Аугустини није драго што има оваквог... победника?
- ФАУСТА: О, да!... Али... Кад тако кажеш, кад се тако нашалиш, осећам... осећам се некако старом.
- КРИСП: Није, ваљда?...
- ФАУСТА: О, Криспе!... Радујем се, као и свака мајка, што ми деца одрастају, а тугујем што...
- КРИСП: “Док ми зборимо завидно време бежи”...

- ФАУСТА: *(Обрадовано)*
Криспе?! И ти?!... Хорације...
- КРИСП: *(Важно)*
“Зато... У сутрашњи дан никад не веруј много”... Да, волим Хорација, Еурипида...
- ФАУСТА: Еурипид ме узнемирује, потреса... Хорацијеве песме буде у мени тугу, чине ме сетном...
- КРИСП: Зашто сетном, Аугустино? Ви сте још...
- ФАУСТА: Фауста... Фауста, Криспе...
(Кокејино)
Шта сам ја?
- КРИСП: *(Гледа је дуго. Слеже раменима, зазонејино)*
Хм... Хм... Баш си...
- ФАУСТА: *(Скида му кациџу с љаве и овлаш ђомилије ђо образу)*
Прах ти попао по лицу...
- КРИСП: Данима сам јахао...
- ФАУСТА: А Константин?
- КРИСП: Аугуст је, на жалост...
- ФАУСТА: *(С надом)*
Шта је са њим?... Где је?
- КРИСП: *(Са осмехом)*
На жалост, морао је на исток ка Никомедији...
- ФАУСТА: *(Разочарано)*
Па, да... Сад тамо има пуно посла...
- КРИСП: Да, има. Морам што пре да му се придружим...
- ФАУСТА: *(Разочарано)*
Зар?... Па тек си стигао...
- КРИСП: Довео сам легију да ојачамо северну границу... И да...
- ФАУСТА: *(Радознало, с надом)*
И, да?... Поведи мене... децу, Јелену... Нас...
- КРИСП: *(Шалјиво)*
Вас?... Шта сам ја; коморник или цезар?
- ФАУСТА: *(Дурљиво)*
Ма, ти си... Ти си...
- КРИСП: Само цезар, Фауста. Одлуке доноси ОН...

- ФАУСТА: *(Помирљиво)*
Знам...
(Тихо)
На жалост...
(Ведро)
Како је било тамо? Бринула сам...
- КРИСП: Као у сваком рату. Крраво...
- ФАУСТА: *(Узбуђено)*
Не. Немој да ми казујеш...
- КРИСП: Шта ти је, Фауста? Што се стресаш?
(Хвалисаво)
Знаш да ни свадбе нема без меса.
- ФАУСТА: *(Дрхћаво)*
Грозно!... Молим те, поштеди ме... Кажи, причај ми нешто лепо... Јесу ли Илирке заиста такве лепотице како се овде о њима приповеда?
- КРИСП: Не знам, ни једну такву нисам видео.
- ФАУСТА: *(Гледа га дуго. Као њрекорно)*
Криспе, Криспе!
(Прећи му њрсћом)
- КРИСП: За легијама иду само курве и робиње за забаву. Народ у шуме, у горе побегао. Ни живу душу, а не неку лепотицу, не можеш спазити...
- ФАУСТА: Па ти си... Ти си се зажелео... Казаћу Константину да те одмах ожени...
- КРИСП: *(Насмеје се ѓрохћом)*
Шта причаш, Фауста!? Ја?... Ја да се женим?... Бога ми, каква си, ти би заиста могла...
- ФАУСТА: Каква сам?!... Каква сам у твојим очима, Криспе?
- КРИСП: *(Уздахне само)*
- ФАУСТА: Кажи...
- КРИСП: Понекад је боље не рећи ништа... Идем!...
- ФАУСТА: Зашто? Немој још...
- КРИСП: Ратници ме моји чекају...
(Пође)
- ФАУСТА: *(Ухваћи га за руку)*
Стани! Ниси ми казао каква сам...

- КРИСП: Пила си, Фауста...
- ФАУСТА: “... Точи својега вина
и немој да сањаш одвећ дуге наде
у кратком животу”...
Опијена сам радошћу што сте победили... Што си се
вратио... Признајем, гуцнула сам мало...
- КРИСП: Гуцнула си ти мало више...
- ФАУСТА: Према бригама и вино...
- КРИСП: Не знам те такву...
- ФАУСТА: *(Плачно)*
Не знам ни ја... Кад је жена усамљена шта јој преостаје;
да се курва, или да се опија. За прво немам воље, а нема
ни са ким, а вина има, хвала Богу...
(Благо њосрне и наслони се овлаш на Крисја)
Вино ми даје илузију да сам вољена... Да волим.
(Са заносом)
Да волим!...
(Ошрежњено)
Могли би смо ја и ти, Криспе заједно...
(Заћути)
- КРИСП: Шта?
- ФАУСТА: Преко планине...
- КРИСП: *(Збуњено)*
Какве планине?... Не разумем те... Ма, ти си...
- ФАУСТА: Немој тако, Криспе!...
(Нагло, сломљено, љачно)
Тако сам... Тако се ружном осећам...
- КОНСТАНЦИЈЕ: *(Ућрчи раздрагано на сцену, види их, и њокуњено изађе
са сцене)*
- КРИСП: *(Благо је удаљи од себе)*
Грешиш, Фауста. Лепша си него што сам те у погледу
задњем понео.
(Као да се њокајао шћо је њо казао)
... Све римске лепотице увенуће пред твојим сјајем кад
се у Риму, на тријунфалној прослави, појавиш.
- ФАУСТА: *(Нагло мења расцоложења)*
Заиста?!... Ех, ти, ласкавче... Заиста ме таквом видиш?
- КРИСП: Имаш огледало
(Иронично)
драга “мајко”, па...

- ФАУСТА: Ти, неваљалче један... Дођи да принесемо жртву Јупи-
теру, Венери... Белог бика да им...
- КРИСП: *(Прекорно, кроз смех)*
Е, Фауста, Фауста, Ти као да си још у трећем веку. До
сад си се молила Јединоме, а још старим божанствима
на жртвеник захвалнице приносиш...
- ФАУСТА: *(Збуњено)*
Мислила сам...
(С надом)
А твом Богу, Криспе?... Нашем... Дођи... Обећај...
- КРИСП: *(Полазећи)*
Пренећу поздраве оцу...
- ФАУСТА: *(Тргне се)*
Да, да, свакако, пренеси...
(С надом)
А ако ме Лактанције крсти, хоћеш ли?

Фаусџа, Крисџ и Јелена.

- ЈЕЛЕНА: *(Улази и среће се с Крисџом)*
Стани! Куда ратниче? Зар би крај нане, тек тако?...
- КРИСП: *(Грли је нежно)*
Изненадила си ме... Нисам те овде очекивао, нано...
- ЈЕЛЕНА: Одавно мене нико не очекује, дечко мој... Како си се
раскрупњао!... Момчина! Јел да, Фауста?
- КРИСП: *(С нелагодом)*
Нано!...
- ФАУСТА: Мушкарце рат чини мужевнијим, као да их женски
страх за њих снажи...
- ЈЕЛЕНА: Сваки дан умиремо по сто пута док се не врате... Очи
нанине, како је мој син?
- КРИСП: Аугуст је, као и увек, добро. Сређиваће Исток док се
Рим не припреми за тријунф.
- ЈЕЛЕНА: Тријумфују они који преживе, а остали? Мајке им црне
знају.
(Фаусџи)
Видећеш кад твоји одрасту...
- ФАУСТА: И сад сам стрепела...
- КРИСП: *(Погледа је)*
- ЈЕЛЕНА: Нису исти женини и мајчини страхови...

- КРИСП: Журим, нано...
- ЈЕЛЕНА: Стани! Причај нам мало... Дај да те се нагледам... Исти отац...
- КРИСП: Нема шта да се прича. Просто. Лициније нас је дочекао код Адријанопоља, а потом код Хризополиса, одатле је, потучен, побегао ка Никомедији одлажући предају...
(Важно)
Као и у сваком рату, нано, било је криво...
- ЈЕЛЕНА: Боже!...
- ФАУСТА: Крв за мушкарца значи смрт, за нас жене живот.
- ЈЕЛЕНА: (Крстјећи се)
Хвала Богу!... И?
- КРИСП: И, ништа.
(Шаливо)
Идемо даље. Идем, чека ме легија...
(Поздравља се с Јеленом)
- ЈЕЛЕНА: Оди до Минервине. Обрадуј очи мамине...
- КРИСП: (Одлази махнувши им руком)
- ЈЕЛЕНА: Боже, Фауста, колико се Минервина бојала...
- ФАУСТА: (Злурадо)
Је ли?!... Зар је Константин није ослободио страха?
- ЈЕЛЕНА: Не буди на крај срца, дете. То што јој Константин понекад... Мушка посла...
- ФАУСТА: Ја не мислим тако...
- ЈЕЛЕНА: Мајка је Криспова.
- ФАУСТА: И ја сам мајка Константинове деце...
- ЈЕЛЕНА: (Смејући се)
Јадничко мој, мора обе, као петао, да намири... А ја, јадна, обе да тешим.
- ФАУСТА: И ти си чешће код ње... Заједно сте биле и сад док су они...
- ЈЕЛЕНА: Наши синови су ратовали. Страх нам је био заједнички, па... Сад кад се све, хвала Богу, срећно завршило, нећу ни теби, ни Минервини, више сметати. Идем до ње, можда ће Крисп нешто више о оцу да каже.
(Одлазећи)
Мајка, црна, увек у страху живи...
(Одлази)

- ФАУСТА: *(Кад осјане сама)*
 Мајка?... Мајка...
(Шепајући сценом њажљиво се осмајра)
 ... После петоро деце... Добра си... Добра... Још ти ниси,
 Фауста, за... Макар ме орао и понео... Однео...
(Удара дланом о длан)
- РОБИЊА: *(Улази и клања се)*
 Заповедајте, Господарице моја.
- ФАУСТА: *(Узима кесу с новцем и даје јој)*
 Подели уличним певачима, приповедачима, ораторима
 и песницима. Нека сви величају храброст и јунаштво
 Криспово...
- РОБИЊА: *(Изненађено)*
 Криспово?!...
(Смејено)
 Зашто његово?...
- ФАУСТА: Зато што ја тако хоћу!... Зато... Не жали златнике.
 Пази само да не нагазиш на Хандријанову сенку. И
 ником ни речи да сам ти ја...
- РОБИЊА: Зар сам икад Аугустину... Ако мртви прговоре...
- ФАУСТА: За верност твоју поклонићу ти палмин лист.
- РОБИЊА: *(Изненађено, обрадовано)*
 Слободу?!
(После крајког размишљања)
 Толики дар не могу прихватити, Милостива Аугусти-
 но...
- ФАУСТА: *(Изненађено)*
 Нећеш!? Мислила сам да ћеш вршитати од среће...
- РОБИЊА: Кад неко дуго живи као роб, у изненадној слободи
 изгуби се, изневери је и не уме да ужива у њој. Слобода
 је као и љубав, моја Аугустино; лепша је док се чека
(Намигнувши јој кокејно)
 док се сања о њој...
(Одлази са сцене)
- ФАУСТА: *(Своји и гледа за њом. Замисљено)*
 Док се чека и... Сања... Да, сања...

ЗАВЕСА

ТРЕЋИ ЧИН

Сцена: Слично као у првом чину. Пресиона дворана богајно украшена, богајије нешто у преходном чину.

Место догађања: Никомедија.

Константијин, Криси, Константијин, Домитијус, Галиенус, Хандријан и Лактијанције.

КОНСТАНТИН: *(Око љаве му златни лаворов венац. Седи на пресиолу)*
Да чујем; стање у војсци?

ДОМИТИЈУС
и ГАЛИЕНУС: *(Гледају се, не знају ко први треба да реферише. Ђује)*

КОНСТАНТИН: *(Као љујијо)*
Увек исто. Зашто се једном не договорите?!

ГАЛИЕНУС: Нека нас Племенити Аугуст поштеди недоумице, нека се директно обрати...

КОНСТАНТИН: *(Осмехнујо)*
Зашто бих себи ускраћивао задовољство да команданте, пред којима све непријатељске војске дрхте, гледам збуњене и неодлучне?

ДОМИТИЈУС: Збуњеност наша, Светли Аугусте, је само доказ поштовања које према свом врховном заповеднику осећамо.

КОНСТАНТИН: *(Весело)*
Знам. Шалим се. Дакле?

ДОМИТИЈУС
и ГАЛИЕНУС: *(Ојет се збуњено гледају. Насмеју се)*

КОНСТАНТИН: *(Кроз смех)*
Галиенусе, пешадија?

ГАЛИЕНУС: Божански Аугусте, прегруписавање легија је углавном завршено...

КОНСТАНТИН: Нема; углавном. Јесте, или није?!

ГАЛИЕНУС: При крају је. Као што је Аугуст наредио, укинули смо поделу легија на хастате, принципе и тријареје...

КОНСТАНТИН: Унапредите у више чинове све заповеднике центурија, манипула, кохорти и легија а најхрабрије легионаре поставите за десетнике. Лицинијевим легионарима попунити наше!

- ГАЛИЕНУС и
ДОМИТИЈУС: Биће како је Аугуст наредио.
- КРИСП: Лицинијевим?! Бојим се, Аугусте да ће...
- КОНСТАНТИН: Чегга? Да ће ослабити ударну моћ легија?...
КРИСП: Да се неће... уклопити...
- КОНСТАНТИН: Ни наши легионари, цезаре, не ратују зато што им се гине, или што нас много воле. Привлачи их ратни плен и привилегије које у миру имају.
- ГАЛИЕНУС: А смрт се увек другоме догађа...
- КОНСТАНТИН: Да, другоме.
- ГАЛИЕНУС: Предлажем да се војничке плате удвоструче.
- КОНСТАНТИН: Мислиш?
- ГАЛИЕНУС: Забрањили смо да се плени освојено, па је ред да им надокнадимо...
- КОНСТАНТИН: Добро... Паметно. Даље!
- ГАЛИЕНУС: Уведено је јединствено стројево правило за све јединице, уједначено оружје и опрема војника; дуга копља и двосекли мач, шлемови и штитови са знаком крста...
- КОНСТАНТИН: Тако и треба. Једна земља, једна војска, један владар...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: И једна вера... Е...
- КОНСТАНТИН: *(Погледа за њуишио)*
Слушамо заповедника пешадије, епископе.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Оппростите Милостиви Аугусте, нека ми опросте и остала племенита господа; понекад је бржи језик од памети...
- ХАНДРИЈАН: Па, да га мало скратимо, попе!...
- КОНСТАНТИН: Настави, Галиенусе!
- ГАЛИЕНУС: Војницима се сваке недеље чита молитва у име и славу Бога и Светлога Аугуста...
- ХАНДРИЈАН: *(Накашље се мукло)*
- КОНСТАНТИН: *(Погледа за појреко)*
Добро, Галиенусе... Домитијусе?
- ДОМИТИЈУС: Божански Аугусте, вољом Вашом...
- КОНСТАНТИН: Скрати!

- ДОМИТИЈУС: Све коњичке јединице су попуњене. Поред тешких турми формиране су и лаке за брзе ударе. У свакој јединици је по десет турми, а у турми...
- КОНСТАНТИН: Устројство ми је познато. Скрати!
- ДОМИТИЈУС: *(Мало збуњено)*
Моје јединице су спремне за брза дејства и помоћ Галиенусовим легијама.
- КОНСТАНТИН: То сам желео да чујем. О сваком коњу да се води више рачуна него о јахачу. Јасно?!
- ДОМИТИЈУС: Као и увек, Аугусте!
- КОНСТАНТИН: Морнарица?
- КРИСП: Поштовани Аугусте, као што је Ваша Светлост...
- КОНСТАНТИН: Скрати, Цезаре!
- КРИСП: Оштећене галије и бродови се поправљају, нове пројектују и убрзано граде, а посаде обучавају и тактички увежбавају.
- КОНСТАНТИН: Добро... Стање у земљи?
- ХАНДРИЈАН: Исток слави ослобођење од Лицинијевог терора, Рим и остали градови пуне гладијаторске арене, позоришта, форуме и тргове на којима песници, приповедачи и певачи величају нашу победу и уједињење...
- КОНСТАНТИН: То је оно што се јавно манифестује. Интересује ме оно испод, противници.
- ХАНДРИЈАН: После оваквих победа, обично нема...
- КОНСТАНТИН: *(Љућито)*
Мислиш? Не може да их нема! Знаш ли ти свој посао?!
- ХАНДРИЈАН: Аугуст ми није дозволио да до краја...
- КОНСТАНТИН: *(Смирено)*
Добро, заврши!
- ХАНДРИЈАН: У свим већим градовима моји људи раде. Формирају тајне групе, окупљају незадовољнике и могуће противнике. Уложена су знатна сретсва...
- КРИСП: Нека ми дозволи Свемоћни Аугуст да изразим своју збуњеност. Зар да власт окупља и троши на своје противнике?!

- КОНСТАНТИН: Цезари упамтите: Никада није било власти без противника, нити ће је бити. Мудра, сама потстиче, охрабрује бунтовнике, удружује их и организује. Слепа је за њихово деловање све док их све не окупи. А онда: цап! И...
(Покаже као кад се неко за љушу хваћа)
- КОНСТАНТИН: *(Све време се вртољи на месџу, али га Констанијиново поглед примири. Смејући се)*
Као лепак за муве...
- КОНСТАНТИН: *(Задовољно)*
Тако је, Константине!... Схватили сте... Окружење?
- ХАНДРИЈАН: Моји обавештјци јављају да је Персија забринута.
- КОНСТАНТИН: Само то?
- ХАНДРИЈАН: Будно прати шта се код нас дешава, и неке мање јединице су примакли нашим границама.
- КОНСТАНТИН: Неке, колико и какве?
- ХАНДРИЈАН: Безначајне. Велике не померају из страха да нас не изазову... Персија није спремна за рат.
- КОНСТАНТИН: А, ми?
- ДОМИТИЈУС и ГАЛИЕНУС: Ако Аугуст нареди.
- КРИСП: Треба искористити победничко расположење легија па Персију и Јерменију...
- КОНСТАНТИН: Жури ти се много, цезаре! Ниси запамтио шта сам ти о освајању казао. Без добре припреме ни са женом се не хвата у коштац... Имам за њих друге планове... Остале границе?
- ХАНДРИЈАН: Готи, Германи и Сармати ће, како моји извори казују, опет заратити.
- КОНСТАНТИН: Добра вест. Разлог?
- ХАНДРИЈАН: Сармати су прихватили избегле Вандале из Германије и Готске...
- КОНСТАНТИН: И?
- ХАНДРИЈАН: Очекују нашу помоћ и једни и други.
- КОНСТАНТИН: Сви дипломатски и конзуларни представници нека им је обећају, а твоји људи да добро подстакну ватру и једнима и другима. Неке вође им поткупити, а друге оклеветати. Нека квасац сумње ради своје. За то не жалити сретства...

- КОНСТАНТИН: Како, оче; и једнима и другима? То није...
- КОНСТАНТИН: Цезаре... Цезаре, Константине! Овде ти нисам ни отац, ни Константин, овде сам врховни војни заповедник!
- КОНСТАНТИН: Оппростите, Аугусте, мислио сам...
- КОНСТАНТИН: Не мисли, него слушај и учи!
- КОНСТАНТИН: Разумео сам, Аугусте!
- КОНСТАНТИН: Лактанције, питање вере?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Е... Затеченим стањем у источним провинцијама, ми хришћани, као ни Божански Аугуст, нисмо задовољни.
- КОНСТАНТИН: Скрати! Не замуцкуј!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Раскол унутар хришћанске цркве...
- КОНСТАНТИН: Шта сте предузели?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Епископ кордобски Осија, окупио је стотину епископа у Александрији да би на скупу расправљали о Аријевом учењу.
- КОНСТАНТИН: Скрати!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Кратим, кратим колико се може... Е... Арију су се придружили; епископ Птоломејски Секунд, Теона,
- КОНСТАНТИН: Не интересује ме ко је све био и шта је дробило! Одлука!?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Скуп је осудио Аријево учење.
- КОНСТАНТИН: Добро!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Није добро, Аугусте.
- КОНСТАНТИН: *(Гледа га умишљено)*
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Арије није желео да се покори већини, него је са својим присталицама отишао у Палестину где су његово учење прихватили; Јевсевије, епископ Њесаријски и...
- КОНСТАНТИН: *(Накашље се)*
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Бојажљиво)*
Кратим, кратим... Е... И још многи свештеници...
- КОНСТАНТИН: *(Љушћито)*
Па добро, Лактанције, јеси ли ти Осију послао у Александрију да неспоразум изглади, или да раскол увећа?!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: И Осија је ојађен. Учинио је све што је могао...

- КОНСТАНТИН: Знају ли они ко се окрене против мене да ће као Христ окитити крстове...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Не противе се Вама, ни држави... Е... Богу божје, цару цареву, кажу и они...
- КОНСТАНТИН: Аха... У чему је у суштини спор?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: У суштини, Аугусте.
- КОНСТАНТИН: У каквој суштини?
- ХАНДРИЈАН: *(Мр̄одно)*
У суштини, ја би њих...
- КОНСТАНТИН: *(По̄ледом ља смири)*
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Арије тврди да постоји један вечан, самобитан, нестворен Бог, и да су сва остала створења Његова створења. Први и најсавршенији Његов створ је Логос реч. Логос је створен из ничега, због тога није раван Богу, него је божанство нижег степена. Логос је творац видљивог и невидљивог света. Прво и најсавршеније створење Логоса је Свети Дух, кроз кога се Логос појавио у свету у Исусу Христу. Према томе постоје три врсте, три степена, три суштине божанства: Бог, затим Логос, затим Свети Дух, од којих је само Бог самобитан, нестворен, без почетка и краја... Е... То је скраћено...
- КОНСТАНТИН: А шта већина тврди?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Постоји један Бог Отац, Сведржитељ, Творац свега видљивог и невидљивог; и један Господ Исус Христ Син Божји, рођен од оца, једнородан, то јест из Суштине Оца, Бога од Бога, светлост од светлости, Бог истинити од Бога истинитог, рођеног не створеног, једнобитни Оцу кроз кога је све остало постало... Света Тројица.
- КОНСТАНТИН: Толики раскол и расправа за тако малу разлику?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Мали камен кола преврће.
- КОНСТАНТИН: Јасније!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Аријево учење би могло имати последице на државу.
- КОНСТАНТИН: Какве?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Није исто да ли су Аугустови синови рођени као цезари и аугусти, или су само именовани. Наследно право је у питању.
- КОНСТАНТИН: Разумем.

- ХАНДРИЈАН: Арија и његове треба уместо миљока крај путева побити...
(Палац ка њему)
Док је Самуило узалуд молио и преклињао Израелце да се уједине и сложе, Саул испреже два вола из јарма, исече их на комаде и разасла у све крајеве Израилеве: “Ко не пође за Саулом и Самуилом, овако ће бити с говедима његовим”. И?...
- ДОМИТИЈУС
и ГАЛИЕНУС: За час се сложише Израилци.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: (Изненађено)
О, нисам ни слутио да су поштовани генерали упознати са Светим записима! Господ и вама отвара очи... Е...
- ХАНДРИЈАН: Моје су вазда отворене, епископе. Виде и оно што други сањају. Имај то увек на уму, па и оним твојима пренеси!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Само Бог види све!
- ХАНДРИЈАН: Код мене, вала, и слепци прогледају... Сви зачас поста- ну видовити. Дозволи, Аугусте, да их моји људи помире.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Великом Аугусту је знано да што су нас хришћане више прогањали и мучили постајали смо јачи и организо- ванији. Раширили смо се по Африци, Мезији, Шпанији, Риму... Премрежили смо пола света... Е...
- КОНСТАНТИН: Ама вам је мрежа нешто поцепана. Искачу из ње и најкрупније рибе...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Е... Ситна риба не цепа мрежу, Аугусте.
- ХАНДРИЈАН: Да је извучем на суво, па да је ја закрпим, ни ситне се не би кроз њу провлачиле...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Зар само за силу зна, поштовани Хандријан? Силом савијено дрво кад се из руку отргне, опет се исправи...
- КОНСТАНТИН: (Гестиом заусијави Хандријана)
Нећу нове Христове мученике! И досадашњих је пре- више...
(Гледа у Лактанцију замисљено)
Мудар си ми ти, епископе.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Научен, Светли Аугусте. Насиље над човеком при- сиљава га да буде мудрији него што би то иначе био. Бог драги ми је подарио подужи живот, а искуство сам уз помоћ оваквих учитеља
(Покаже на Хандријана)
стекао... Е.

- КОНСТАНТИН: Какав је твој савет, Лактанције? Шта би ти учинио да си на мом месту?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Милостиви и Свемогући Бог, хвала му до неба, није ме удостојио тако велике части и одговорности. Само Он и Божански Аугуст знају шта и како треба...
- КОНСТАНТИН: Ипак.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Светли Аугуст је понтифекс максимус-врховни свештеник и миљеник бога Јединога...
- КОНСТАНТИН: Не увијај, кажи!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Кад сви певци закукуруичу, најгрлатији први промукне... Е.
- КОНСТАНТИН: Не загонетај!
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Нека Велики Аугуст окупи епископе из свих крајева света, па нека Арије пред свима слободно изнесе своје јереси. Аугуст и Сабор ће проценити и усвојити јединствено учење које ће обавезивати и последњег попа и ђакона да се њега придржава.
- КОНСТАНТИН: *(Смејући се)*
Промукне, кажеш?... Мудро... Окупи, у моје име, све хришћанске епископе на сабор овде у Витанију, у Никеју.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Божански Аугусте, Ваша мудрост и милост премашује све наше заслуге и срећу нашу!...
- КОНСТАНТИН: Знаш. Зато ћеш ти, мој епископе, проучити култове, обичаје, празнике свих наших народа, узмећеш оно што им је заједничко, различитости усагласити, приближити и прилагодити симболе једне другима, па ћемо их на хришћанском сабору као јединствене за све усвојити.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Уилашено)*
Неке ми дозволи Божански Аугуст да искажем велику радост на части и указаном ми поверењу, али се бојим да моје скромно знање није дорасло тако великом и одговорном задатку...
- ГАЛИЕНУС: *(Изненађено)*
Зар Аугуст планира да?!...
- ДОМИТИЈУС: *(Изненађено)*
Једну једину веру?!

- ХАНДРИЈАН: *(Злурадо Лактанцију)*
Хтео си јединствену, ето ти...
- КОНСТАНТИН: Да. Једну, или... Ниједну...
- Мук.*
- КОНСТАНТИН: Шта је?! Занемели сте. Е, па, господо моја, сложићете се са мном да ће на земљи бити ратова све док цео свет не постане једна држава, с једним гоподаром, једном вером, и једним језиком.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Као што је некада било... Само... Е... Само, о Божјем Сину има преко стотину хебрејских, арамејских и хеленских записа, а да не наводим колико о Аполону, Изиди, Митри, Зевсу, да не набрајам више... Како...
- КОНСТАНТИН: Да, и свако тврди да је његов Бог једини. Ето заједништва! Различита имена за Јединог. Ја ћу ти помоћи. Одабраћемо неколико који највише одговарају садашњој истини и потребама.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: А остало? Писали су их апостоли, Христови савременици и они ини касније... Не могу да преправљам...
- КОНСТАНТИН: Нећеш преправљати, само ћеш дотерати, усагласити. Остале записе ћемо спалити
- КРИСП: *(Љућинио)*
Писати по Вашој вољи и наређењу?!...
- КОНСТАНТИН: *(Пресирели за погледом)*
Да! И Мојсије је на Синајској гори по нечијем диктату писао!
(Смирено)
Мој циљ је да исправим грешку коју су наши неразумни предци учинили. Кад ујединим цео свет, ја нећу градити Вавилонску кулу, него ћу Рај на земљи створити. Разумете?
- ХАНДРИЈАН: Морам се сложити да је циљ достојан Божанског Аугуста, али се бојим, иако су богови, доказано, уз Вас Аугусте, да је човеков живот ограничен за тако велики и племенити задатак. Такав сан је сањао и Александар Велики...
- КОНСТАНТИН: Вероватно, Хандријане. Ко не сања, ништа и не постиже. Ја сам започео, моји синови и ваши ће наставити, а њихови довршити.

- ГАЛИЕНУС: Како ујединити толике различитости?
- КОНСТАНТИН: Постепено и мудро... Прво; почећемо од вере. Друго; све команде у армији, сва предавања у школама и академијама и сви службени списи биће на истом језику латинском. Па сви они који желе да учествују и напредују у власти морају латински говорити, а они који не знају научиће га и у своје домове унети. Јединствен новац, порески систем, закон, вера и језик, и за краће време него што се то нама одавде чини, људи ће схватити неопходност и корист коју ће од тога имати.
- ХАНДРИЈАН: Бојим се да ће то изазвати...
- КОНСТАНТИН: *(Иронично)*
Бојиш се, сумњаш? Зато и јеси заповедник полиције што у све и свакога сумњаш! Твој посао је да сумњаш и да ме о својим сумњама обавештаваш.
- ХАНДРИЈАН: Свакако, Аугусте...
- КОНСТАНТИН: *(Неспрљиво)*
Добро, и то смо решили. А сад, господо моја, приђите да вам покажем планове града.
- КРИСП: Којег, каквог града?
- КОНСТАНТИН: Нове престонице Империје... Новог Рима.
- Прилазе сјолу њо коме Консјантин развија велики свињак.*
- ГАЛИЕНУС: А Рим, Божански Аугусте?... Шта ће рећи сенат?
- КОНСТАНТИН: *(Љубишио)*
Какав Рим, какав сенат!?!... Сенат и престоница су тамо где је Аугуст! Онде где сам ја!
(Смирено)
Визант ће бити пупак света.
- ГАРДИСТА: *(Улази бојажљиво)*
Божански Аугусте, Ваша мајка, аугустина Јелена, захтева да је примиш.
- КОНСТАНТИН: Хм... Јелена? Баш захтева?
- ГАРДИСТА: Једва смо је... Инсистира.
- КОНСТАНТИН: *(Осмехнуио)*
Добро, нека уђе.
- ГАРДИСТА: *(Излази. Чује се иза сцене)*
Нека уђе, Аугустина Јелена!

- СВИ: *(Гледају ка улазу)*
- КОНСТАНТИН: *(Пође корак, два ка њој)*
- ЈЕЛЕНА: *(Улазећи бучно)*
О, Боже! Излуђује ме овај твој протокол; “Нека уђе, аугустина Јелена!” Као да ти нисам мајка... Као да сам тамо нека... нека... делегација...
- КОНСТАНТИН: *(Кроз смех)*
Не долазиш сину, мајко. Аугусту...
- ЈЕЛЕНА: Па шта? Аугуст си њима, ниси мени. Син си ми, дете...
- КОНСТАНТИН: Дете? Педесет и кусур година сам набрао...
- ЈЕЛЕНА: Кусур? Е, мој сине, то ти је још добрих осам. А и сто да су ти, за мене си дете.
- КОНСТАНТИН: Добро, добро, мајко
- ЈЕЛЕНА: *(Осталима)*
Добра вам срећа, добри људи!... Смете ме овај.
(Показује у њравцу Гардистије)
Ни Бога вам не назвах... Опет неки рат припремате?...
- СВИ: *(Ошћоздрављају, наклоном)*
Поздрављамо те, Аугустино! И Теби, мајко племенита!
Добро здравље, Милостивој!...
- КОНСТАНТИН: Добро, мајко, позравила си нас, кажи ми зашто си...
Шта те мучи?
- ЈЕЛЕНА: Долази ли теби ико без муке и наређења?
- КОНСТААНТИН Није ово крчма па да свако... Држава је то...
- ЈЕЛЕНА: Држава па шта? Зар мислиш да је велика разлика?...
Шта је, што ме гледате тако! И у крчми се води политика, свађа, курва, кују завере, воли, јадикује, плаче, троши, једе и опија на туђ рачун... Хоћете ли да вам још набрајам?!
- КОНСТАНТИН: *(Кроз смех)*
Лепо поређење. У таквој ли земљи живиш?
- ЈЕЛЕНА: Неукусно сам поредила, али, Бога ми, нисам далеко од истине.
- КОНСТАНТИН: Е, мајко, Аугустино моја, живиш у двору као краљица,
а у души си остала...

- ЈЕЛЕНА: Наиссуска крчмарица. Кажи слободно, нећу се увредити. Тога се ни до сад нисам стидела. Крчмарица била, али поштена, сине...
- КОНСТАНТИН: И ниси. Но не казујеш зашто си дошла?
- ЈЕЛЕНА: *(Миџом му ѿказује на осѿале)*
Ти би што пре да ме се ратосиљаш...
- КОНСТАНТИН: *(Даје миџ да изађу)*
Састанак је завршен. Слободни сте!
- ЈЕЛЕНА: *(Док осѿали излазе)*
Прво; дошла сам да те видим. Од кад смо се из Тревериса у Никомедију преместили вазда ми погледу измичеш.
- КОНСТАНТИН: Жао ми је... Послови државнички... Кажи!
- ЈЕЛЕНА: Хоћу... желим да путујем...
- КОНСТАНТИН: Охо!... А куда то?
- ЈЕЛЕНА: У Јерусалим... Христов гроб да видим.
- КОНСТАНТИН: Хм... Мислим да није упутно да сад...
- ЈЕЛЕНА: Је л? Моје године нису погодне за такав пут?
- КОНСТАНТИН: Не говорим о годинама...
- ЈЕЛЕНА: Али си мислио на њих. Знам те Константине. Баш због година хоћу Христу. Добрено сам се примакла Богу па да своје грехе окајем...
- КОНСТАНТИН: *(Тојло)*
Зар је и Богиња моја грешна?
- ЈЕЛЕНА: А ко то није?
- КОНСТАНТИН: Хм... Да...
(Шаливо)
Шта још жели Аугустова мајка?
- ЈЕЛЕНА: Пристојну пратњу и... нешто за трошак...
- КОНСТАНТИН: Наредићу да ти се захтев испуни.
(Полази ка ѿресѿолу)
Ако је само то...
- ЈЕЛЕНА: Није. Чула сам да ћеш подићи нови град...
- КОНСТАНТИН: *(Засѿане. Као ѿресѿећи)*
Прислушкивала си?
- ЈЕЛЕНА: А где то? У нашем Наиссусу?

- КОНСТАНТИН: Не. Недалеко одавде, с друге стране Босфора. На место Византа...
- ЈЕЛЕНА: *(Разочарано)*
А ја сам се понадала... Лициније је у нашем Наиссусу радове започео...
- КОНСТАНТИН: Видео сам. Он је то мени у инат, да ме унизи. Наредио сам да се све његово поруши. Нови планови за Наиссус су урађени и ако богови дозволе док се ти са пута вратиш нови Визант и Медиана ће те радосно дочекати...
- ЈЕЛЕНА: Бог Једини, Константине!... Е, Наиссус, Наиссус... Једино место у коме сам заиста била срећна!
- КОНСТАНТИН: Била си млада, мајко...
- ЈЕЛЕНА: Млада и лепа... Гледала сам како голуждрав с наиссуском дечурлијом скачеш и рониш у зелене Ниссине вирове... Ех, било је то време... Као да је јуче било, сине мој, а оно...
- КОНСТАНТИН: *(Сејно)*
Педесет и кусур година је минуло...
- ЈЕЛЕНА: Зашто Наиссус престоницом не учини?...
- КОНСТАНТИН: Пожелео сам, али... Визант је и копном и водом с читавим светом повезан. Да би осигурао и учврстио власт на новим територијама морам у њен центар да доведем све важније државне органе; сенат, војну команду, академије. Разумеш?
- ЈЕЛЕНА: Подижеш себи споменик?
- КОНСТАНТИН: Владари се не памте по томе какви су били, него шта су за собом оставили. Јеси ли сад задовољна, мајко?
- ЈЕЛЕНА: Нисам
- КОНСТАНТИН: *(Гледа је уишћено)*
- ЈЕЛЕНА: О Криспу мало водиш рачуна. Бојим се за њега...
- КОНСТАНТИН: Мало? Цезар је... Зар му некаква опасност прети?
- ЈЕЛЕНА: Теодора је долазила Фаусти у Треверис док сте ви са Лицинијем ратовали...
- КОНСТАНТИН: *(Кроз смех)*
Теодора и Еутропија су се увек клониле нас... Још не можеш да им опростиш што нас не воле...

- ЈЕЛЕНА: Ја њима?! Оне не могу нама! Теби што си се из Теодориног кревета измигољио, а мени што сам јој Констанција у свој задржавала...
- КОНСТАНТИН: И то знаш?
- ЈЕЛЕНА: Мајка мора да зна све. Зато се и бојим да ће Фаусту...
- КОНСТАНТИН: Фауста је моја жена, мајко...
- ЈЕЛЕНА: *(Иронично)*
Заиста?! Па, где је? Нешто је не видим. Ааа још је у Треверису!
(Озбиљно)
Жени је место крај мужа, сине.
- КОНСТАНТИН: *(Прави се да је пречуо)*
И, јеси ли дознала зашто је долазила моја маћеха, свастика, или шта ми је већ Теодора...
- ЈЕЛЕНА: *(Иронично)*
Ваљда ти је Фауста казала, или ти још само Минервина на ухо шапуће...
- КОНСТАНТИН: Мајко!?
- ЈЕЛЕНА: Шта је, Силни Аугусте? Сви то знају од Тревериса до Рима, Александрије и Никомедије, а ти; мајко... “Заклела се Земља Рају да се тајне све сазнају”... Води рачуна, сине. Еутропија и Теодора су веште куварице, али могу чорбу да ти пресоле...
- КОНСТАНТИН: *(Са симпатичјом)*
Крчма... Још ти је језик и размишљање као у крчмарице...
- ЈЕЛЕНА: Па шта ако је? Бар не увијам... У моју “крчму”, Констанције, отац твој, је од Теодоре редовно мени долазио, опијао се мноме, пијан Теодори одлазио...
(Кроз кикошав смех)
и још жеднији ми се враћао!...
- КОНСТАНТИН: *(Смејући се)*
Е, мајко, мајко моја...
- ЈЕЛЕНА: *(Озбиљно)*
Минервина није онаква каква сам ја. Опчинио си је и само тебе види. Зато отвори четворе очи, сине. Опија вино, опија љубав, али опија и власт. А пијанство је пијанство. Болест. Мудрост је пити и уживати у пићу, али увек остати бистре главе. Идем сад. Ма колико били лепа и богата твоји двори, увек ми је у њима око срца зимно...

- КОНСТАНТИН: *(Шаливо)*
Године, године, мајко...
- ЈЕЛЕНА: *(Одлазећи)*
Усамљенима, старима, напуштенима и несрећнима је и
у сред лета и на сунцу студено...
- КОНСТАНТИН: *(Кроз смех)*
Поздрави Арија и... Христа!
(Шећа замишљено сценом. Пење се и седа на пресио.
Удара дланом о длан)
- ГАРДИСТА: *(Улази)*
- КОНСТАНТИН: Уведи Констанцију!
- ГАРДИСТА: *(Излази, чује се иза сцене)*
Нека уђе аугустина Констанција!
- КОНСТАНЦИЈА: *(Улази у праћњи гардисџе који носи њурјурни оџријач*
и мач Лицинијев. Клања се смерно)
Добро здравље и дуг живот желим брату...
- КОНСТАНТИН: Аугусту, аугустина!
- КОНСТАНЦИЈА: *(Помало смејено и улашено)*
Свемогућем Аугусту желим...
- КОНСТАНТИН: *(Иронично)*
Не веселим се много што ми све чешће желе дуг живот
и добро здравље...
- КОНСТАНЦИЈА: Недељама чекам Божанског Аугуста да ми милост
своју и време дарује...
- КОНСТАНТИН: Надам се да ће ми аугустина опростити, ако јој кажем
да су ме неодложни државнички послови спречили да
јој поклоним пажњу и време које заслужује. Кажи!
- КОНСТАНЦИЈА: Дошла сам да молим Милосрдног Аугуста да...
- КОНСТАНТИН: Свакако, ниси дошла да ја тебе молим.
- КОНСТАНЦИЈА: *(Збуњено)*
Лициније, муж мој, шаље Божанском Аугусту свој пур-
пурни огртач и мач...
(Даје знак гардисџи да их њред ноге Констанџинове
џоложи)
... као знак своје понизности и поштовања.
- ГАРДИСТА: *(Просџиџе оџријач њред Констанџина и мач сџавља*
џреко њеџа)
- КОНСТАНТИН: Бојим се да је мало закаснио.

- КОНСТАНЦИЈА: За добра дела и кајање никад није касно, Константине...
- КОНСТАНТИН: Аугусте!... Заборавила си се...
- КОНСТАНЦИЈА: Слаб је и сметен онај који моли... Нека Милосрдни Аугуст опрости збуњеност моју...
- КОНСТАНТИН: *(Силази с ѿресїола, г̀ази ѿреко о̀рїѿача и даје ми г̀ардисїи да г̀а изнесе са сцене)*
Сад сам Константин. Којим добро, сестро?
- ГАРДИСТА: *(Износи о̀рїѿач и мач)*
- КОНСТАНЦИЈА: Црно моје добро... Добро је мене мимоишло још од дана кад сте ме за Лицинија...
- КОНСТАНТИН: Није, ваљда, сестро?... Оно, додуше, Лициније и није био неки јуноша о какавом је принцеца, вероватно, сањала, али био је мушко... Рачунао сам да ћеш се и на таквог мужа, уз богатство његово, лако навићи. Уосталом, знаш ли ти иједну жену која је својим мужем задовољна?
- КОНСТАНЦИЈА: Нисам бирала...
- КОНСТАНТИН: Ето, видиш да сам то мудро учинио! Да си сама бирала више би се кајала. Овако, ја сам те бар тога поштедео.
- КОНСТАНЦИЈА: Великодушни, брате, поштеди сад... Будите милостив.
- КОНСТАНТИН: *(Осмехнуїо)*
Буди, сестро... Зар Константин то и до сад није био?
- КОНСТАНЦИЈА: *(Збуњено, неодлучно)*
Зато сам дошла да Те молим.
- КОНСТАНТИН: За кога?
- КОНСТАНЦИЈА: За Лицинија и сина нам Лицинијана.
(Клекне)
- КОНСТАНТИН: За Лицинија? Зар старом ратнику приличи да жена за њега на коленима?...
- КОНСТАНЦИЈА: Отац је мом сину... Молим те!
- КОНСТАНТИН: Помогао сам му да свргне Максимина, да увећане границе и Тракију од Варвара одбрани, али њему, вама Аугустино, апетити су порасли, пожелели сте и мој део...
- КОНСТАНЦИЈА: Али, Константине, ти си на нас насрнуо...
- КОНСТАНТИН: Само сам Лицинија предухитрио. Знаш ти то добро, сестро!

- КОНСТАНЦИЈА: *(Збуњено, иззубљено)*
Ја... Не грешу душу...
- КОНСТАНТИН: Човеку је дато да грешу, да се каје, да има милости...
- КОНСТАНЦИЈА: *(Брзо)*
За милост Твоју Боговима ћу највећу жртву на жртвеник...
- КОНСТАНТИН: Аугусту то право дато није. Сваки владар је изнад. Пре него му је Бог улогу владара подарио, сагорео му је срце и душу. Оставио му је само разум и мисао с јединим циљем; да за опште добро дела...
(Док говори, враћа се на престо)
Утани, Констанција! Бићу милосрднији него што је Лициније био према Доклецијану, Галерију, Максиминоу, Северу и њиховој деци...
- КОНСТАНЦИЈА: *(Журно)*
Богови ће те... Вас, као и до сад, својим сјајем обасјавати, Аугусте!
- КОНСТАНТИН: Лициније може да одабере начин на који ће умрети!
- КОНСТАНЦИЈА: *(Уилашена. Тихо)*
Зар је то милост?
- КОНСТАНТИН: Велика... Ако зло добрим дарујем, чиме ћу добро наградити?
- КОНСТАНЦИЈА: А... А дете?... Поштедите ми бар Лицинијана...
- КОНСТАНТИН: Да је Бог излио своју благодат на Лицинија, да ли би он имао милост за моје синове?
- КОНСТАНЦИЈА: Имајте Ви, Аугусте!... Молим Вас!... Преклињем Вас!... Дете је он...
- КОНСТАНТИН: Хоћу, бићу милостив... Наредићу да га безболно...
- КОНСТАНЦИЈА: *(Пада на колена и љузећи ка престоу, љузећи му, љузећи му ноге, љуби скупо)*
Немој!... Немој, брате!... Преклињем те!... Зар дете?!... Молим Вас, Константине!
- КОНСТАНТИН: *(Удара дланом о длан)*
Стража!
- ГАРДИСТИ: *(Улазе)*
- КОНСТАНТИН: Водите је!
- ГАРДИСТИ: *(Хваљају је за мишице и вуку њо њоду, док она и даље моли, извлаче са сцене)*

- КОНСТАНЦИЈА: *(Смејена, ућлашена)*
Немој!... Немој ми дете, брате!... Молим Вас... Немојте... Преклињем те, Константине!... Дабогда и Ви, и ти, Бога преклињао!...
- КОНСТАНТИН: *(Док Констџанцију одводе, кад осџане сам. Замишљено)*
Богови, Бог Једини... То је само жеља човекова да Га има. Доказ да већина људи никада не одрасту, да им је потребно да их неко води, брине о њима, воли, а и да их понекад казни...
- ХАНДРИЈАН: *(Улази кад Констџанцију изведу и забринућо маше главом)*
- КОНСТАНТИН: *(Гледа џа, као да се џравда)*
Ко нема снаге и вољу да своје најближе казни и жртвује, нема права ни од других то да тражи.
(Смирено)
Шта има још?
- ХАНДРИЈАН: Приведен је некакав мајстор из Наиссуса...
- КОНСТАНТИН: Какав мајстор? Зар Аугуст треба и с мајсторима...
- ХАНДРИЈАН: Из Вашег Наиссуса је, па је судија мислио да без Ваше сагласности...
- КОНСТАНТИН: Шта је учинио? Какав је његов грех?
- ХАНДРИЈАН: У наиссуској радионици израћивао је сребрне посуде и пехаре у част Лицинијевог децималија, с натписом: “Лициније, Аугусте, увек да побеђујеш” (Licini Auguste semper vincas)
- КОНСТАНТИН: Па?
- ХАНДРИЈАН: Судија... Не зна...
- КОНСТАНТИН: Какав је то судија који не зна како треба да суди поданицима?...
- ХАНДРИЈАН: Добар... Најбољи, али...
- КОНСТАНТИН: *(Замишљено)*
Мх... Да. Зар он не би ковао да је био под Лицинијем? Ковао би и ти да си био на његовом месту... Ковао и певао...
- ХАНДРИЈАН: Срећом да нисам.

- КОНСТАНТИН: Али, зато мени служиш. Сила вољу не пита. Свако од нас служи онога над њим. Ја Богу, ти мени, подређени теби...
- ХАНДРИЈАН: Шта наређује Аугуст?
- КОНСТАНТИН: Пусту човека. Обештети га за стрепњу и изгубљено време, награди га и кажи му да је мајстор над мајсторима... Исковаће он још лепше пехаре у моју част.
- ХАНДРИЈАН: Аугустова милост и мудрост је неизмерна...
(Полази поздравивши га)
- КОНСТАНТИН: Да... Хм... А те трошкове, ти и судија, надокнадите држави... Дупло!
- ХАНДРИЈАН: (Излази)
Светла се пригушују.

Константијин, Криса, Лактаније и Хандријан.

Кад се светла појачају сцена је истиа, мало измењена колико да се види пројек времена

У дну сцене Криса и Лактаније тихо нешто расправљају, гестикულიрају али се види да Криса ослушкује и праћи оно о чему Константијин и Хандријан разговарају док шапају сценом.

- КОНСТАНТИН: И?
- ХАНДРИЈАН: “Велики персијски народи и њихов скромни господар почаствовани су и радосни жељом и предлогом Племенитог, Свемоћног и Мудрог Аугуста Константина, али дубоко жале што Аугустову жељу не могу испунити. Вољом персијског бога Митре а по традицији и обичајима владарског племена најлепшим персијским ћилимом може се само господар дома Сасанида покривати”...
- КОНСТАНТИН: Тако, дакле?! Је ли предочено Шапуру да ће у супротном римске ноге по њему газити?
- ХАНДРИЈАН: Наговештена му је и та могућност...
- КОНСТАНТИН: И?
- ХАНДРИЈАН: “Брзе ноге које не послушају божју вољу и мудру главу, обично, без главе остану”... Уз топле поздраве и жеље да дуго живи Мудри Аугуст, а с надом да се добросуседски односи, на обостарну корист неће променити, с богатим даровима испрати нас...

- КОНСТАНТИН: *(Замишљено)*
Аха... Тако вели...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Прилазећи им. Крисју, љолуљласно)*
Страх је, мој Цезаре, увек јачи од човекове жеље...
- КОНСТАНТИН: *(Чује ља)*
Да. Нека то Еузебије запише као моју мудрост!... Да, да, страх човека чини мудријим, епископе него што би то иначе био...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Управо сам то, Аугусте, хтео да кажем Цезару... Да запише и то?
- КРИСП: О каквом ћилиму је реч?...
- КОНСТАНТИН: *(Лакћанцију)*
Да, свакако.
(Крисју, омехнућо)
О персијском. О ономе који би ти леђа грејао...
- КРИСП: *(Збуњено)*
Моја?...
- КОНСТАНТИН: *(Шерейски)*
Твоја, свакако... Ја сам своју постељу на време обезбедио...
- ХАНДРИЈАН: Лепоти персијке принцезе нема равне у свету, Цезаре...
- КРИСП: *(Изненађено)*
Ако сам добро разумео ви то о мојој женидби...
- КОНСТАНТИН: У твојим годинама сам већ имао тебе...
- КРИСП: Стани, оче?!... Мене нисисте ни питали, Аугусте...
- КОНСТАНТИН: Зашто бих? У корист државе...
- КРИСП: Државе?! А где сам ту ја?! Где је моја воља, осећања, жеље... љубав...
- КОНСТАНТИН: *(Лукаво)*
Ко о осећањима и љубави говори?
- КРИСП: О мојој судбини, о жени се...
- КОНСТАНТИН: Жена је једно, а љубав... Шапуру сам опипавао било...
(Хандријану)
Као што сам и очекивао; затеже лисац, тврди пазар...
- КРИСП: *(Помало злобно, дирекћно)*
Зна персијски цар да ко се с тобом ороди убрзо остане без царства, а богами и без главе...

- КОНСТАНТИН: *(Шеретски)*
Па сад, сине, ваља прво опустити противника...
(Озбиљно)
И Каин је Авеља...
- КРИСП: Како се Ви одмах хватате за све што Вам је у интересу, Аугусте...
- КОНСТАНТИН: *(Љубиљиво)*
За добробит Рима, Цезаре!
(Мирно)
Све остало, па и љубав, само од себе, уз власт, долази...
Зар ви мислите да ја волим рат, да уживам гледајући крв, распорене утробе, исечене удове, лешеве... Нисам ја измислио ратове. Оставио нам их у наслеђе онај који је људском роду бацио кост речи: МОЈЕ!...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Ђаво. Аугусте! Зато нам Христ указује на племениту: Љубав за све и свакога...
- КОНСТАНТИН: Лепо; Љубав за све и свакога. А док она, таква, не уђе у срце сваког човека миленијуми ће прохујати, мој епископе. Е, догле ће морати овако...
(Хандријану)
Каква је јерменска принцеза?
- ХАНДРИЈАН: *(Изненађено, смејено)*
Женско... мала, дете још...
- КРИСП: *(Изненађено, љубиљиво)*
Не мислиш, оче, да ћу ја дете...
- КОНСТАНТИН: *(Као сирдиљиво)*
Аугусте, цезаре!
(Лукаво)
Ех, да знаш шта ја све мислим...
(Лактанцију)
Како тече епископски сабор?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Жучно. Већина осуђује Арија, али се овај не да...
- КОНСТАНТИН: Добро, очекивано. Јеси ли усагласио записе о Христу?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Као што је Божански Аугуст предложио... Издвојио сам четири јеванђеља...
(Даје му свишке)
- КОНСТАНТИН: Паметно.
(Развија један за другим)
Јеванђеље по Матеју... Марку... Луки... И Јовану...

- ЛАКТАНЦИЈЕ: Само...
- КОНСТАНТИН: Шта је сад?
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Бојим се да ће изазвати још већу расправу и негодовање то што смо седмопразнични дан из сабата пребацили у недељу а дан Христовог рођења померили у Дан Непобедивог Сунца (Sol in victus)...
- КОНСТАНТИН: *(Осмехнућо)*
Па зато сам их и окупио; да расправљају.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Али...
- КОНСТАНТИН: Али, усвојиће оно што им понудим.
(Хандријану)
Остале записе прикупити и спалити!
(Лактанцију)
Да, тако... А Силвестара ћемо за папу.
- ЛАКТАНЦИЈЕ: Али, Аугусте, он ни на овај скуп епископа није дошао! Наводно болује у Риму...
- КОНСТАНТИН: Значи да је мудар човек, а такав ми и треба. Идемо у Никеју!
- КРИСП: А ја?
- КОНСТАНТИН: *(Идући са сцене Крисју)*
А ти, Цезаре, седи и размисли добро...
(Шаљиво)
И... И почни да учиш персијски... Или јерменски. Бирај...
- ЛАКТАНЦИЈЕ: *(Гледа га ућлашено, заустивши нешто да каже, али се предомисли и невесело пође за Констинцијом)*
- ХАНДРИЈАН: *(Енергичним корацима оде на другу страну)*
- КРИСП: *(Шета нервозно. Полућласно)*
Шта је наумио матори лисац?!... Као да сам ја...
- Фаусѣа и Крисѣ.*
- ФАУСТА: *(Улази са сућројне стране. Гледа га неколико ћрећућака. Кокећно)*
Кад неко тако млад и леп шета нервозно као лав у кавезу знам шта га мучи...
- КРИСП: *(Трће се изненаћено. Љућићо)*
Ти?!... Ти си то замесила!...

- ФАУСТА: *(Озбиљно)*
Ја?!... А шта то, Криспе?...
- КРИСП: *(Иронично)*
О, како је невино твоје лице, “мајко”!...
(Љубићно)
Ви сте оцу...
- ФАУСТА: Шта сам то ја?... О чему ти то, Криспе?
- КРИСП: О чему?!... О ћилиму...
- ФАУСТА: Каквом Ћилиму? Не разумем те...
- КРИСП: О ономе кога га сте ми Ви и Константин наменили. О персијском...
- ФАУСТА: *(Слеже раменима. Кокејно)*
Чула сам да су прелепи и... И топли. Мора да га је Константин од мене склонио јер ни један не видех међу Шапуровим даровима...
- КРИСП: Нећеш ни видети!. Није Крисп јудејски младожења па да му отац жену доводи...
- ФАУСТА: *(Схваћи, кокејно)*
А, о том ћилиму ти?!... За то ли се измичеш?!... Константин је зато слао Хандријана у Персију?!...
- КРИСП: У Треверису сте рекли да ће те оцу казати да ме што пре...
- ФАУСТА: О, Криспе, шалила сам се тамо! Задиркивала сам те... Константин је то сам смислио...
- КРИСП: Не верујем Вам, Фауста! Ви би да ме удаљите...
- ФАУСТА: Како можеш тако?!
(Плачно)
Како си неправедан, Криспе. Ја... Ја... Да знаш... Немој... Ако сам ја морала... Ти се одупри. Имаш снаге за то...
(Прилази му, гледа га и нежно хваћа за руке)
Ја... Ја ћу те подржати... Ожени се оном којој ће и трагови твојих стопала бити драги...
- КОНСТАНСИЈЕ: *(Провири, види их и хитро се удаљи)*
- КРИСП: *(Сејно, благо иронично)*
Стално сам у покрету, која ће да их прати?...
- ФАУСТА: Која? Како ја? Из Тревериса сам за тобом... и Константином... Данас у Никомедији, сутра у Бизанту, пре-
косутра...

- КРИСП: *(Сејно)*
Ех, отац. Он је миљеник...
- ФАУСТА: Миљеник мача. Мача, Криспе. А, зар га и ти не носиш?...
- КРИСП: *(Изненађено)*
Фауста? Шта причаш, Фауста?... Опет си пила...
- ФАУСТА: *(Шаливо, мазно)*
Вежбала сам мало. Спремам се за освећење Константиновог Византа
(Хваћа ђаза руку)
Идемо "сине" да видимо како теку припреме!
- КРИСП: *(Гледа је дуго, исцрпљено)*
(Осмехне се и прихвати јој руку)

Фауста и Крисп одлазе са сцене смејући се док се светло пригушује.

Константин и Хандријан.

Налакћени, ођружени на леђима пију вино и сладе се колачима.

- КОНСТАНТИН: *(Док одлаже њехар на сточић, кроз смех)*
Е, мој Хандријане, без Бахуса Венера се мрзне и пати...
- ХАНДРИЈАН: *(Сркне из свој њехара)*
Пати она и са Бахусом... Бојим се, Аугусте да ће нас лепа Богиња, ускоро, сасвим напустити...
- КОНСТАНТИН: *(Шаливо, кроз смех)*
Можда тебе. Ја се још њен миљеник...
- ХАНДРИЈАН: Не дам се ни ја, али ће је од нас отерати они што јој храмове руше
- КОНСТАНТИН: Зар има и тога?
(Љућито)
Ко сме да дира божји дом...
(Гледа ђа ућорно)
- ХАНДРИЈАН: *(Ћући, кашљуца, нелагодно му је)*
Нека ми Светли Аугуст не замери...
- КОНСТАНТИН: Кажи, Хандријане, очи и уши моје! Ти си једини који сме, и мора, и о непријатном да ме обавести.
- ХАНДРИЈАН: То и чиним, Аугусте... Мајка Ваша, Племенита Јелена... Срушила је Венерин храм у Јерусалиму...

- КОНСТАНТИН: *(Изненађено)*
Јелена?...
(Кроз смех)
Она?... Венерин храм?... Е, то на њу личи!... Зашто?
- ХАНДРИЈАН: На место “блудног” храма подигла је цркву Вазнесења Господњег...
- КОНСТАНТИН: *(Смејући се)*
Види ти шта зна наиссуска крчмарица... Венерин храм, о Боже...
- ХАНДРИЈАН: У Витлејему цркву Христовог рођења, па цркву на месту где се Бог јавио Авраму... На сваком кораку цркве подиже...
- КОНСТАНТИН: *(Сейно)*
Е, старица моја, примакла се добрено Господу свом. Крате јој се кораци...
- ХАНДРИЈАН: За кораке не знам, али видим, Аугусте, да Племенита Аугустина троши више него што је било предвиђено.
- КОНСТАНТИН: Нека троши!... Само, пренеси јој моје наређење: Може да зида, али не сме да руши...
- ХАНДРИЈАН: А Аугустови планови?... Ратни трошкови, Персија, Готи, Сармати, Германи, па Визант...
- КОНСТАНТИН: Има. Мора да има! Велика је и моћна моја земља... Све мора... Како је на градилишту.
- ХАНДРИЈАН: Највештији клесачи, мајстири, архитекте, вајари, сликари из читаве земље приводе крају радове на јавним зградама, црквама, купатилима, форуму, дворовима, мањим трговима и вилама, Аугусте...
- КОНСТАНТИН: Добро. Из Рима, Атине, Александрије, Каира, Ромулијане, Сердике, из свих већих градова пренети у Визант највредније кипове, слике, мозаике и споменике.
- ХАНДРИЈАН: Племенити Аугусте, бојим се да ће то изазвати негодовање у градским скупштинама и сенатима.
- КОНСТАНТИН: *(С осмехом)*
Неће, ако Хандријан, онако како он то уме, убеди префекте преторија да убеди грађане да све то великодушно поклањају мом граду.
- ХАНДРИЈАН: Биће... Само...
- КОНСТАНТИН: Шта: само?

- ХАНДРИЈАН: Пројектанти, сенатори и разни шефови, судије, узимају мито да би предузимачима дали посао, а ови одвлаче материјал с градилишта и себи зидају палате и виле...
- КОНСТАНТИН: Па?
- ХАНДРИЈАН: Треба их похапсити, сменити...
- КОНСТАНТИН: Грешка, мој Хандријане. Ко са медом послује тај и кашику лиже.
Нови би то исто чинили, па дупла штета. Запиши, стави их у шаку, па кад ми затребају имаћу чиме да их притиснем. Како теку припреме за прославу деценијума у Риму?
- ХАНДРИЈАН: По плану, Аугусте. За тролучни славолук узети су рељефи и кипови са Трајановог и Аурелијевог а медаљони између стубова са Хандријановог славолука...
- КОНСТАНТИН: *(Иронично)*
Ето, видиш да се штеди...
- ХАНДРИЈАН: Колосални Ваш кип, Аугусте, се управо завршава...
- КОНСТАНТИН: *(Иронично)*
Могли су само мало да прераде Трајанов, или само главе да нам замене...
(Тихо)
Па да остану без своје... Ко ме то паде на ум?
- ХАНДРИЈАН: Нека Божански Аугуст мени суди...
- КОНСТАНТИН: Теби?
- ХАНДРИЈАН: Један је Велики Аугуст Константин, па је ред да један велики славолук у Риму у његову част буде. Да би се од Вас, Аугусте, величина и моћ Царства славила и у памћење народу утиснула, мислио сам да старо треба рушити, а ново, још колосалније, подизати...
- КОНСТАНТИН: *(Гледа за дуго)*
Мудар си ти, Хандријане. Мислиш на све.
- ХАНДРИЈАН: Служим Вечном Аугусту и Царству.
- КОНСТАНТИН: Гресиш, Хандријане. Ништа није вечно и непроменљиво.
(Тихо)
Па ни моје. До сад ме је Фортуна водила. Осећам да мојим уморним корацима полако напред измиче. Све ми се чини да је она само богиња младих...

- ХАНДРИЈАН: Млади јој искреније верују. Уздају се у Њу...
- КОНСТАНТИН: Осећам прекор у твом гласу, Хандријане.
- ХАНДРИЈАН: Младост је лепша. Сви јој се приклањају, диве јој се и величају је...
- КОНСТАНТИН: Шта имаш на уму? Ништа ти без разлога не казујеш.
- ХАНДРИЈАН: И сад величају млађега...
- КОНСТАНТИН: *(Гледа га збуњено)*
- ХАНДРИЈАН: “Поби Саул своје хиљаде
Али Давид својих десет хиљада”...
- КОНСТАНТИН: Не разумем те.
- ХАНДРИЈАН: Ја то онако... Тако је у Светом писму записано...
- КОНСТАНТИН: Не загонетај!
- ХАНДРИЈАН: Певачи и приповедачи на градским трговима Криспа у звезде кују...
- КОНСТАНТИН: Лепо. Мој син, моја кост. Нека га величају. Нека народу уђе у уши.
- ХАНДРИЈАН: Победу над Лицинијем Криспу приписују...
- КОНСТАНТИН: Њему?!
(Кроз смех)
Плебејска посла... Забавља се пучанство... Важно је оно што ће Еузебије у биографији мојој да напише. Њега ти контролиши.
- ХАНДРИЈАН: Од града до града у Израиљу ишла је песма о јунаштву Давидовом, и Давид преоте престо Саулу...
- КОНСТАНТИН: Шта хоћеш да кажеш, Хандријане?
- ХАНДРИЈАН: Кажем; тако је у Светом писму записано...
- КОНСТАНТИН: *(Иронично)*
Знано ми је колики си верник... Не околиши!
- ХАНДРИЈАН: Бојим се, Племенити Аугусте, да ће Крисп почети да мисли да је већи него што јесте.
Да ће пожелети да то и докаже...
- КОНСТАНТИН: Мислиш?
- ХАНДРИЈАН: Кад некога стално уздижемо, и сам поверује да је изнад...
- КОНСТАНТИН: Да... Хм... Ма, зелен је он... Још је...
- ХАНДРИЈАН: У његовим годинама је Ваша Светлост Аугуст постао...

- КОНСТАНТИН: *(Замишљено)*
 Да... Хм... Друго сам ја... Да... Хм... У његовим годинама... Хм...
(Одлучно)
 Шта ради твоја служба?! Прати ли, чија је идеја да Криспа величају?
- ХАНДРИЈАН: Свакако... Идући уз ток примакли смо се извору...
- КОНСТАНТИН: *(Гледа за ујорно)*
 Еутропији, Риму?... Не, нема логике...
- ХАНДРИЈАН: *(Одмахује ѓлавом)*
 Треверису...
- КОНСТАНТИН: Треверису?!... Из Тревериса је хвалоспев потекао?
- ХАНДРИЈАН: *(Слеже раменима)*
 Све указује на двор...
- КОНСТАНТИН: На двор?! Минервина?... Не, она ми се одмах придружила... Јекена је у Јерусалиму... Лактанције? Крисп је његова узданица... Или је сам Јуноша?... Као победник се вратио у Треверис.
- ХАНДРИЈАН: *(Одмахујући ѓлавом)*
 Цезар је заокупљен реорганизацијом и увежбавањем својих легија, а и момачке га муке муче... Поштено да признам, желео сам да је то поп, али није ни он... Лактанције још увек за спаљеним старим хришћанским записима јадикује. Неко други је платио дворском песнику...
- КОНСТАНТИН: Зар ти песник није пропевао?
- ХАНДРИЈАН: Бодеж нечији је пре мене стигао до њега. У Треверису сам чуо само одјеке његових песама на трговима.
- КОНСТАНТИН: Можда Јермени и Персијанци имају свог човека у мом двору?... Нисмо ми најмудрији.
- ХАНДРИЈАН: Немогуће, Аугусте. Лично сам кроз стотину сита просејао сваку особу.
- КОНСТАНТИН: Мислиш да су Шапурова и јерменска сита била крупнија кад су се наши људи кроз њих провукли. Персији би одговарао наш раскол.
- ХАНДРИЈАН: Свакако, Аугусте.
- КОНСТАНТИН: Ко ме још?
- ХАНДРИЈАН: Еутопији, Теодори и...

- КОНСТАНТИН: И?... Шта је, што си занемео?
- ХАНДРИЈАН: У мом послу, Аугусте, човек мора да је мудар и невидљив као сова, брз као пантер, немилосрдан као лав а нем као риба како би Аугустову главу, па и своју, сачувао...
- КОНСТАНТИН: *(Шаливо)*
Значи; без ичега људског. Шалим се наравно... Ко ме је још у интересу?
- ХАНДРИЈАН: Проверио сам свакога и све могућности. Остала је једна која је ван мојих моћи и овлашћења...
- КОНСТАНТИН: *(Гледа га ујорно)*
- ХАНДРИЈАН: *(Помало са сѝрахом)*
Аугустинина Робиња је виђена у друштву песника...
- КОНСТАНТИН: *(Зайањено)*
Фаустина?!... Знаш ли ти шта говориш!?!...
(Нагло се смири)
Зашто би Фауста?... Исцеди из робиње.
- ХАНДРИЈАН: Мртва уста не говоре... Неко је и њу...
- КОНСТАНТИН: Фауста? Не, нема логике! Зашто би? Буди јаснији, Хандријане?
- ХАНДРИЈАН: Освета љубоморне жене не зна за логику... Њена стрела циља у само срце.
(Са сѝрахом)
Божанском Аугусту ниједно задовољство није непознато, а познаје и худ Аугустинину, па... Не бих да душу огрешим, али...
- КОНСТАНТИН: *(Погледа га бесно, нагло се смири, замисли се)*
Душу?!... Зар ти смеш да је имаш?
- ХАНДРИЈАН: Ако Аугуст нареди...
- КОНСТАНТИН: *(Љуѝиѝио)*
Шта ја има да наређујем?! Зна се... Нема изузетака! Кад је држава у питању ни мени не смеш веровати...
- ХАНДРИЈАН: Мислио сам...
- КОНСТАНТИН: Није твоје да мислиш!
(Смирено)
Прати, послушни и о свему ме свакодневно обавештавај!

Свејла се зайамњују

Сцена: Пресјона дворана, богајно украшена. На сцени су: Крисј, Теодора, Консијантин, Консијанције, Консијанс, Хандријан и генерали Галиенус и Домитијус. Гардисја: сјоји крај улаза. У дну позорнице (Или иза сцене) шихо музикантии прајте йлесачице у йровидним йшиловима које играју по сцени и око лежаљки на којима йрисуйни леже ојушијено. Робови и робиње доносе разне ђаконије, служе и доливају вино у йехаре. Лаки жамор исјуњава позорницу и има се уйшисак да је йуна људи. Консијанција и Јелена йодешавају инсиуменйе и шихо се договарају. Обучене су свечано, као одрасле, али се зайажа да су још девојчурци. Консијанције и Консијанс се око нечега шихо йрейшур, и шо се из њихових жесјова да наслушйши.

ГАЛИЕНУС: *(Домитијусу, насјавља, жласно да сви чују, зайочешу йричу)*

Хајкачи трубе, арлаучу, пси њушкају и врте се око нас, никако трагове дивљачи да нађуше. Како дубље залазимо у шуму, само из жбуња излећу птице и коња ми узнемиравају. Наједном, из густиха искочи срна, стаде пред мене и у зенице ме право погледа... А каква срна?! Дијане ми, лепшу у животу нисам видео...

ДОМИТИЈУС: *(Шаливо)*

Љубав на први поглед...

ГАЛИЕНУС: Да знаш, поштовани Домитијусе, ниси далеко од истине... Пожелео сам је. Стоји она, стоји коњ и само немирно рже. Некако извучем стрелу из тоболца, напнем лук и таман да пустим стрелу, она се даде у трк. Коњ се пропе и јурну за њом... Јуримо, прескачемо трњаке, потоке, јендеке и све дубље у шуму замичемо. Кад ми измакне, она стане и сачека да јој се примакнем и опет се у луди трк даде. Хајкаче одавно не чујем, коњ се у белу пену окупао, а ја никако да је устрелим, она никако да ми побегне...

ХАНДРИЈАН: Није то била срна. Омаја те мамила. Могао си врат да поломиш...

ДОМИТИЈУС: Има тога... Шумски демони...

ГАЛИЕНУС: Из једног шумарка истрчим за њом на чистац, кад... скочи срна преко једног жбуна, а из њега, као да из земље изниче, створи се девојка преда мном!... Коњ се у трку заустави и пропе. Умало не падох... Нага и лепа, као да ју је сам Фидије вајао! Трепери и оволиким очима гледа у мене и стрелу. Рука ми се укочила, не могу тетиву да натегнем...

ХАНДРИЈАН: Омаја се у девојку праметнула...

- ДОМИТИЈУС: Зачарала те... И?
- ГАЛИЕНУС: Још горе. Помислио сам да је сотона, како би покојни Лактанције казао. Јупитера ми, од страха се прекрстих. Она скочи и стругну на једну а из грма гологузи младић побеже на другу страну!...
- ТЕОДОРА: *(Кроз смех)*
Их, па ти си то налетео на нечије љубавно гнездо!
- ГАЛИЕНУС: Не знам. Тек, мени срна утече...
- ДОМИТИЈУС: А њима поквари задовољство... Па, ухвати ли бар девојку?
- ГАЛИЕНУС: Не.
(Као зачуђено)
Шта бих с њом?
(Кроз смех)
Више волим срнетину...
- ТЕОДОРА: *(Сејно)*
Љубав... Ех, љубав... Љубав је подједнако слатка у свиленој, царској, као и на постељи од лишћа.
(Ујре њошледом у Крисја)
- ХАНДРИЈАН: Кад си млад не бираш ни време, ни место...
- ТЕОДОРА: А најслађа је она забрањена...
- ГАЛИЕНУС: *(Кроз смех)*
Мени су сад све забрањене, па... ништа, кисело.
- ДОМИТИЈУС: *(Кроз смех)*
И мени вала...
(Као очајно)
Јупитеру, Јупитеру зашто ми бар и жељу не узе!...
- ТЕОДОРА: Е, па, доста сте ви и у туђе кревете ускакали...
- ХАНДРИЈАН: Кревет је дивна ствар, несрећа је само што се у њему и умире...

Исиа, Константијин, Фаусиа и Гардисиа.

- ГАРДИСТА: *(Ошвара враиа и најављује)*
Њихова божанска височанства: Аугуст Флавиус Валериус Константинус Магнус и Аугустина Фауста!!
- СВИ: *(Клече и њошнуишх злава чекају да уђу, само Крисја и Константијин сшоје)*
Поздрављамо Вас, Божански Аугусте!
Клањамо Вам се, Светли Аугусте!

Константијин и Фауста доскојансјивено улазе и седају на преско.

- КОНСТАНТИН: *(Жезлом даје знак да усјану)*
Поздрав свим поданицима мојим!
- ФАУСТА: Дозволи, Аугусте, да нам Констанција и Јелена, својим даром улепшају овај велики дан.
- КОНСТАНТИН: *(Даје знак им жезлом да почну да свирају)*
- СВИ: *(Враћају се на своја места и настаје ошумљено да се служе јелм и шићем)*

Констанција и Јелена свирају а играчице настаје да играју праћећи њихову музику.

- ТЕОДОРА: *(Подигне чехар с шићем, кокејно, мало пришићено)*
Пијмо за оно срећно време када смо били млади и леви,
Племенити Аугусте!
- КОНСТАНТИН: *(Подигне свој и наклони јој се)*
- ФАУСТА: *(Праћи их погледом. Наједном мења расположење. Схватила је. За себе)*
“Млади и леви”...
(Љубоморно, кроз зубе)
И њу си позвао?
- КОНСТАНТИН: *(Правдајући се. Полућласно)*
Сви који нешто значе у овој земљи дошли су на освећење Византа.
- КРИСП: *(Хвати руком једну играчицу и сјушти је крај себе. Милује је)*
- ФАУСТА: *(Праћи га погледом. Полућласно)*
А оног ждрепца треба што пре оженили!
- КОНСТАНТИН: *(Иде за њеним погледом. Полућласно, изненађено)*
Је ли? Мислио сам да си ти против...
- КОНСТАНТИН: *(Покушава невично, смејено, да задржи ћлесачицу која игра крај њега, али му ова вештићо измиче)*
- ФАУСТА: *(Прећи прсиом Константијину. Полућласно)*
Прокључала крв у њему...
- КОНСТАНТИН: *(Поносно)*
Моја, илирска...
- ФАУСТА: Хајде што двосмисленим хвалама покушава да ме... то могу да разумем. Шта сам му ја? Бојим се да Констанцију и Јелену не заведе...

- КОНСТАНТИН: *(Зайањено)*
Фауста?! Знаш ли ти шта причаш?! Сестре су му...
- ФАУСТА: *(Иронично)*
Вероватно би и он да се за херкулијанску лозу веже...
- КОНСТАНТИН: Шта то причаш?!... Умишљаш, Фауста...
(Бесно, кроз зубе)
Ја ћу њега да!...
(Нагло се смири)
Не заводиш ли га ти?
- ФАУСТА: *(Намерно несиљурно)*
Ма, не!... Не знам... Ти то, изгледа, из свог искуства?...
Не, свакако...
- КОНСТАНТИН: *(Љубоморно)*
Не знаш?!
- КРИСП: *(Види да га Константин и Фауста посмајрају, по-диже њехар, климне им главом и исције њиће)*
- ФАУСТА: *(Помирљиво)*
Можда ненамерно...
(Оштроздравља Крису дижући њехар. Кокејно, кроз смех)
Можда... Мало... Шалим се...
(Као сконценџрисано)
Баш лепо свирају ова наша деца. Чујмо их...

Константин и Фауста наставе замисљено да слушају музицирање.

- ГАЛИЕНУС: *(Тихо Домитијусу зледајући у Констанцију)*
Чујем да ће генерал Ветранион ускоро омастити брк сочном пилетином...
- ДОМИТИЈУС: *(Шайајом)*
Зато ће пре времена пољубити попа у браду...
- ТЕОДОРА: *(Прислушкује их)*
Сви би сте ви пилетину...
(Кроз смех)
А после се чудите зашто удовице дуже живе од својих мужева... Кад се слама примакне ватри очас се упали...

Констанција и Јелена завршавају свој мали концерт.

- СВИ: *(Ајлаудирајући)*
Браво! Браво!...

- ФАУСТА: *(Занесено, љолуџласно, Конѣанѣину)*
Дивно, зар не? Сва ми се кожа наѣжила...
- Конѣанѣиѣа и Јелена клањају се и седају крај Теодоре.*
- КОНСТАНТИН: *(Даје жезлом знак да уђу ѓардисѣи. Иронично)*
И мени...
- ГАРДИСТА: *(Оѣвара враѣа. Улазе двојиѣа носећи љо шѣиѣиѣ и мач, сѣављају их крај Конѣанѣина и свечаним кораѣима излазе са сѣене)*
- СВИ: *(У ѣиѣиѣни ѣраѣе љоџледима ѓардисѣе и љолако усѣају)*
- КОНСТАНТИН: Милошћу Фортуне и Створитеља, дочекао сам тренутак када могу терет власти и одговорности да поделим са својим синовима, да римском сенату и народу у овом историјском дану претставим нове цезаре... Приђи Констанѣије!
- КРИСП и
КОНСТАНТИН: *(Поџледају се)*
- КРИСП: *(Незаинѣересовано, као, насѣавља да се забавља љлесачиѣом крај себе)*
- КОНСТАНЦИЈЕ: *(Прилази ѣресѣолау, клекне, љољуби љлаѣиѣ Конѣанѣинов и чека љоџнуѣе ѓлаве)*
- КОНСТАНТИН: *(Узима мач, врхом доѣакне ѣеме Конѣанѣиѣево)*
Вољом Створитеља и милошћу својом, а по наследном праву, именујем те римским цезаром!... Устани цезаре!
- КОНСТАНЦИЈЕ: *(Љуби му скуѣе и усѣаје)*
Хвала Вам, Божански Аугусте!
- КОНСТАНТИН: *(Даје му мач и шѣиѣиѣ)*
Са њим, или на њему, цезаре! Тако су Спартанѣи своје даривали и благосиљаѣи.
(Осмехнуѣо)
Ја лепши благосов нисам смислио...
- СВИ осим
КРИСПА: Поздрављамо те, цезаре!
Живео цезар!
- КОНСТАНЦИЈЕ: *(Поносно сѣане, корак иза с десне сѣиране ѣресѣола)*
- КОНСТАНТИН: Приђи Констансе!
- КОНСТАНС: *(Прилази, насмејан и дечје збуњен. Осврће се око себе)*

- КОНСТАНТИН: Клекни, Констансе!
- КОНСТАНС: *(Клекне и љуби скући Константијинов. Подиже радознано, несћирљиво, поглед ка Константијину изазивајући смех)*
- КОНСТАНТИН: Погни главу!... Тако!...
(Додирне за врхом мача по њему)
Вољом Створитеља и милошћу својом, а по наследном праву, именујем те римским цезаром!... Устани, цезаре!...
- КОНСТАНС: *(Љуби му њлашић и усћаје)*
Хвала, ти оче!...
(Збуњено)
Вам, Аугусте...
- КОНСТАНТИН: *(Даје му мач и шћић)*
Са њим, или на њему, цезаре!
- СВИ осим
- КРИСПА: Поздрављамо те, цезаре!
Живео цезар!
- КОНСТАНС: *(Сћаје поносно с леве сћране њресћола)*
- Константијин и Фаусћа седају.*
- КОНСТАНТИН: *(Све време њраћи Крисћа погледом. Подиже њехар, климне му главом, исћија њиће)*
- КРИСП: *(Усћаје, очийо њрићић)*
Живео, Аугусте!...
(Исћија њиће и баца њехар. Благо иронично)
Констанине Магнусе!...
(Нагло заћући)
- КОНСТАНТИН: *(Изнанађено, али смирено)*
Кажу, цезаре!
- КРИСП: Био си против Диоклецијанове тетрархије, борио си се да државу објединиш, а сад нову терархију ствараш! Делиш државу цезарима...
- КОНСТАНТИН: Није то исто. Ви сте браћа.
- КРИСП: Констанције, Констанс, Конатантин, Констанција... Све сами Константини!...
(Омаловажавајући)
А, ја; Крисп!... Тебе нема, оче Константине, у мом имену... Ни Миневрине овде нема.

- КОНСТАНТИН: *(Мирно)*
Нема. Нема, па шта?
- КРИСП: *(Кроз смех)*
Да ли ме зато и у твом срцу нема, ВЕЛИКИ Константине?!...
- ФАУСТА: *(С месџа)*
Немој... Молим те, немој, Криспе... Не квари...
- КОНСТАНТИН: Мислиш?
(Смирено)
Зар ниси цезар као и они?
- КРИСП: Јесам! Али, не рече ли, Отац Царства; једна земља, једна вера, један језик, један владар?...
- КОНСТАНТИН: Зар нисам једини?
- КРИСП: А после тебе, Константине?... Ниси вечити...
- КОНСТАНТИН: *(Љубишћо)*
За вас јесам!
- КРИСП: Вечити?!... Вечити је само Бог!...
(Кроз неуроишчан смех)
Чујете ли, Константин је вечити! Бог!... Бог наш!... Зар не осећаш, оче?! На свелу траву, старачки, миришеш већ!... Измиче ти се време!
- ФАУСТА: *(Молећиво)*
Криспе!...
(Константину)
Молим те, не распаљуј огањ...
- КОНСТАНТИН: Причај, причај старцу, сине...
- ДОМИТИЈУС: Не замерите му, Милостиви Аугусте, из цезара младо, непреврело, вино говори...
- КРИСП: Није вино, племенити Домитијусе. Истина и право! По Божјем и Диоклецијановом закону, мени припада...
(Нагло заћући)
- КОНСТАНТИН: Шта? Шта ти то припада, Криспе?
- ФАУСТА: *(Константину)*
Молим те...
(Прилази Криспу)
Смири се, немој...
- КРИСП: Пустите ме, Фауста!...

- КОНСТАНТИН: *(Љућииіо)*
Аугустина! Аугустина је она и за тебе, цезаре!
- КРИСП: Борио сам се као и ти уз свога оца... Најстарији сам...
- КОНСТАНТИН: Па?
- КРИСП: Ти ниси престо делио са својом браћом...
- КОНСТАНТИН: И нисам. Мене су легије за аугуста изабрале. На мачу сам га...
- КРИСП: Е и ја ћу!...
(Пође)
- КОНСТАНТИН: *(Љућииіо)*
Стани!!! Шта ћеш ти?!
- КРИСП: *(Засіане недлучно)*
И мене ће моје легије...
- КОНСТАНТИН: *(Силазећи са іресіола)*
Ко ће тебе?!
- КРИСП: Узећу легијама своје право...
- ТЕОДОРА: *(Полућласно, али ііако да и Константијин чује, Хан-дријану)*
Све ми се чини да би он, приде, и пареду, пратиљу Божанског...
- ХАНДРИЈАН: *(Климне ѓлавом)*
- КОНСТАНТИН: Легијама?!...
(Узима мач Константијев и іође ка Крисіу)
Ти ћеш легијама?!... Нећеш! Е, нећеш, сине мој! Твоје право сам ја!
- ФАУСТА: *(Преіречи му іуіі)*
Немој, Константине!
- КОНСТАНТИН: *(Одћурне је бесно)*
Он ће!... Мој син ће!...
(Наіада за мачем)
- ФАУСТА: *(Падајући)*
Пази, Криспе!... Планина, Криспе!
- КРИСП: *(Узмичући, долази до Константианса, узима му шііііі. Шіііііом се брани од Константијинових насріјаја)*
- КОНСТАНТИН: *(Наіадајући за све жеиће. Иронично, кивно)*
“Константин уби својих хиљаду, а Крисп својих десет хиљада”!?

- КОНСТАНТИН: “А Саул баџи копље да прикује Давида за зид”!
- КОНСТАНТИН: ... То!... Тако би и ти!... То хоће и мој син!... Моје би... Моје... Оно што сам ја... Ја сам те родио, ја ћу те!...
- ФАУСТА: *(Диж се, ѿрчи око њих)*
Немој, Константине!... Не крв!... Не убиј!... Пази, Криспе!...
(Узима мач од Констанса и додаје га добацује Криспу)
Брани се!...
- КОНСТАНТИН: *(За ѿренућак засѣане изненађено, а ѿѿом још жеиће навали на Криспа)*
- КРИСП: *(Почиње да се брани, само мачем најаде одбија)*
Мачујући се Константин и Крисп: излазе са сцене. Чује се само звекећ мачева.
Констанција и Јелена вршиће беже на суѿојни крај са сцене)
- СВИ: *(Гледају у ѿравцу двобоја. Домицијус и Галиенус се ѿвременно ѿгледају и слежу раменима, Хандијан нервозно иде напред, назад)*
- КОНСТАНТИН: *(Враћа се на сцену. Крвавим мачем даје знак свима да изађу, само Фаусту задржава. Сломљено иде до преѿола, седа, узбуђено дише а мач му испада из руке. Покушава да се смири)*
Још сам ја... Још... Моје би он... Моје...
- ФАУСТА: *(Пада на колена)*
Боже!!...
(Насѣави ѿихо да шајуће)
Опрости, Криспе... Опрости...
- Свејла се ѿриђушују неколико ѿенућака.*
- Кад се свејло ѿјача.*
- КОНСТАНТИН: *(Шѣа нервозно ѿ дворани. Тихо)*
А ти?...
- ФАУСТА: *(Ђући ѿжнуће главе)*
- КОНСТАНТИН: Питао сам те нешто...
- ФАУСТА: Чему то?... Знаш, чуо си... Видео си...
- КОНСТАНТИН: Хоћу ти да ми кажеш.
- ФАУСТА: *(Тихо)*
Шта?

- КОНСТАНТИН: Истину.
- ФАУСТА: Зар сад кад си Криспа... Као да је ја знам...
- КОНСТАНТИН: Знаш је!... Кад си знала да му мач... Истину!
- ФАУСТА: Истина је да сам штитила тебе од тебе... Знаш ли ти другу истину?
- КОНСТАНТИН: *(Иронично)*
Знам. Видео сам је.
- ФАУСТА: У оно у шта верујемо, то и видимо... Варају очи. Варају и речи, Константине. Праву истину само срце зна...
- КОНСТАНТИН: А твоје казује?...
- ФАУСТА: Знала сам: и када тајимо, кад нам пламен љубави душу запали да га и слепац може видети лако...
- КОНСТАНТИН: *(Иронично)*
А ипак си се на њему грејала?
- ФАУСТА: *(Као за себе)*
Грејала и мрзла, распета била...
- КОНСТАНТИН: *(Збуњено)*
Распета?
- ФАУСТА: Преда мном он, огњено сунце што тело и душу ми пали, а на плећима невинне снежне грудве наше, страхом ми кичму ледиле...
- КОНСТАНТИН: *(Иронично)*
И деце си се сетила?
- ФАУСТА: Све време сам на њих мислила...
- КОНСТАНТИН: И?
- ФАУСТА: Шта ново да ти кажем? Хандријан ти је већ уденоу у уши више но што и сама знам. Не мучи више ни себе ни мене... Суди. Лакше је судити него осуду заслужити, мој Аугусте... Суди...
- КОНСТАНТИН: Ко ме? Жени или Аугустини?
- ФАУСТА: Жена сам...
- КОНСТАНТИН: Чија?
- ФАУСТА: По закону твоја...
- КОНСТАНТИН: *(Иронично)*
Мајка...
- ФАУСТА: Жена... Жена, Константине...

- КОНСТАНТИН: Завела си га?... Зашто? Могла си сваког другог. Не би била прва и једина... Зашто мога сина?!
- ФАУСТА: Крисп није моје дете...
- КОНСТАНТИН: Као да јесте!
- ФАУСТА: Тако сам и покушала да га примим... Покушала...
- КОНСТАНТИН: И?... Како је?... Кад?...
- ФАУСТА: Кад?... Како?... Не знам ни сама... Можда није ничега ни било...
(Као за себе)
Чини ми се да... да нема почетка... А мора да га је било...

(Гласније као да себи објашњава)
Вероватно се зачело неосетно, неприметно, невино...
Невино, као и сваки почетак...
- КОНСТАНТИН: Невино?
(Иронично)
Невина као Федра?
- ФАУСТА: (Као да себи ђовори и ђојашњава)
Не Федра, пре бих казала као Јокаста, јер у свакој жени притајена Јокаста спи. Свака несвесно и невино флертује кад се у мушком друштву нађе. Свака се у сјају мушких, чак и рођачих, зеница огледа. Ако тог сјаја за њу нема, жена зна да није лепа, да није пожељна...
- КОНСТАНТИН: Зар ти није било довољно оно што су ти моје очи казивале?
- ФАУСТА: Кад?... Дуго, дуго их нисам... Можда... Можда сам у Криспу видеала тебе, тебе каквог сам запамтила кад си ме први пут... узео... После... После, увек хладан јастук крај мог узглавља...
- КОНСТАНТИН: Ја сам крив?! Ратовао сам...
- ФАУСТА: И кад ниси... Кад си њој, Мнервини, одлазио... Знао си да знам, али... Разумела сам те, иако сам се љутила... Разумела, али је болело. Кидало се нешто овде, одузими мало ми дах... Не можеш ти то да... Само жена зна какав је то осећај.
- КОНСТАНТИН: А, зна ли жена која је казна за браколомство?

- ФАУСТА: Казна?
(Кроз смех)
Зар дрво не зна да ће га пламен сагорети, па му се, ипак, с радошћу подаје и разбуктава га. Нема те казне која жену може да уплаши и спречи...
(Помало са насладом)
Кажњаваш свој грех, себе, Константине...
- КОНСТАНТИН: Себе? Мислиш?...
- ФАУСТА: Казна је освета за оно што смо, или нисмо, учинили да до кривице не дође. Казна је тренутна, а кајање доживотно...
- КОНСТАНТИН: А, шта то ја нисам учинио?! Цео свет сам ти ставио под ноге! Богатство, моћ... Прва, највиша жена Царства. И то је теби мало?!
- ФАУСТА: (Тихо)
Мало...
- КОНСТАНТИН: Шта је још требало?! Да ти Сунце и звезде са неба пред ноге...
- ФАУСТА: Мање, много мање... Више љубави, Константине... Да ме волиш...
- КОНСТАНТИН: (Кроз неуроиичан смех)
Више љубави?! О, Јупитеру, чујеш Ти ли ово?!... Петоро деце!... То је за тебе мало?... Шта си желела; кохорту, легију, армију!...
- ФАУСТА: Хвалиш се децом. И њих си стварао само зато да би своју моћ доказао и увећао. Чекаш да Јелена још мало порасте, да јој се цена увећа, па ћеш и њу некоме старцу који ће ти леђа штитити... За тебе су жене предмет трговине. Женама своје рачуне плаћаш, купујеш и поткусурујеш...
- КОНСТАНТИН: Је ли?...
- ФАУСТА: Ништа ти није свето. Не знаш ти шта је љубав, Константине...
- КОНСТАНТИН: (Смирено)
Мислиш?
- ФАУСТА: Ако мислиш на Минервину, то што си њој... Што си са њом... Па и њу си, Аугусте, са мном изневерио и за власт жртвовао.

- КОНСТАНТИН: *(Као да се њ правда. Замисљено)*
За спас човечанства... Бог ме је предодредио да о народу... О народима...
- ФАУСТА: Бог? Не Бог, Константине, већ жеља да владаш... Похлапа, моћ...
- КОНСТАНТИН: Види чистунице! Види сиротицу моју, сва је у ритамма... И слепац би видео да ти је богатство мрско...
(Заједљиво)
Хришћанска искушеница моја...
- ФАУСТА: Како смеш ти, иза кога само гробови остају, Христово име да... Бога и веру у Њега си као копље и штит испред себе истурио...
- КОНСТАНТИН: Ти си луда!... Заиста си луда! Тебе су демони... Зачарана си...
- ФАУСТА: Можда...
- КОНСТАНТИН: Поманитала си... Зато си ми сина...
- ФАУСТА: Како не можеш да разумеш, Константине?! Ми смо два света... Жена сам... Жену љубав чини племенитијим, топлијим. Мушкарац кад узме жену постаје осонији. Ти који си умео да освојиш свет, ниси знао да мене једну... То ниси научио, Аугусте.
- КОНСТАНТИН: *(Кроз њрохоџан смех)*
Ја нисам умео?!... Па, што ме ти не научи, жено?!
- ФАУСТА: Ја тебе?... Имао си млад восак у рукама, могао си да ме вајаш и обликујеш онако како си желео... Овакву си ме ти створио...
- КОНСТАНТИН: А, он... Је ли те он научио, или си ти њега?
- ФАУСТА: Крисп?... Не знам... Знао само да сам због њега почела да волим себе. Ниси нам дао... Ниси нам дао време да сазнам да ли се и он тако осећао...
- КОНСТАНТИН: И нисам... Намамила си га?
- ФАУСТА: Не... Можда сам желела... Нисам. Ни у шта више нисам сигурна...
- КОНСТАНТИН: Пробудила си и подстакла мржњу у њему. Искористила си га.
- ФАУСТА: Судиш према себи. Зар си заборавио како си се осећао, с каквим си мислима живео кад вас је Констанције, Јелену и тебе, за власт и престо жртвовао, кад си

- Теодори у постељу...
(Као за себе)
Ми до такве освете нисмо стигли...
- КОНСТАНТИН: (Тргне се изненађено. Замисљено за тренућаак, док се на пресио њење)
Лажеш! Тражиш оправдање... Нема! Нема... Хтела си да ме он замени, зато сте ударили на Царство... На Бога...
- ФАУСТА: (Кроз, мало неуроџичан, смех)
На Бога?!... Са Њим си се поистоветио, човече. Ја сам те потсетилила да си од крви и меса... То те је уплашило...
- КОНСТАНТИН: Шта ти знаш о страху?
(Силази с пресиола)
- ФАУСТА: Од кад волим, и не знам. Пре сам се бојала...
(Тихо)
Бојала сам се немира у мени...
- КОНСТАНТИН: (Кроз смех)
Лудила!... Лудила...
- ФАУСТА: Лудила?... Бојала сам се да уз тебе таквог заиста не излудим...
- КОНСТАНТИН: (Бесно)
Ма, тебе ћу тамо где је таквима место! У лудницу!
- ФАУСТА: Не приличи Силном Константину да тако... Знаш да нисам луда, и не оптерећуј децу оним чега нема. Уради достојно свога имена; суди. Суди мушки. Суди и казни онако како се прелубница кажњава. Убиј, или баци лавовима у арену... Не срамоти ни себе, ни децу.
- КОНСТАНТИН: (Иронично)
За децу бринеш?!...
- ФАУСТА: (Замисљено)
Рекох ти; све време сам и на њих мислила...
- КОНСТАНТИН: (Кроз смех, бесан и очајан истовремено)
Верујем. Видим... Ма, тебе треба!...
(Хваћа је за руку).
.. Рукама те треба!...
(Види наруквицу)
... Ово ти је он, "Хиполит"?!...

- ФАУСТА: Да, мала пажња “Божански мој Тезеју”... Дар из твог Наиссуса...
- КОНСТАНТИН: *(Бесно)*
Убићу!... Убићу!... Блуднице!...
(Пође руком ка њеном враћу, али се предомисли)
- ФАУСТА: Убиј!... У томе си увек имао успеха... Удари слободно, неће болети!...
- КОНСТАНТИН: *(Нагло се смири)*
Сама ћеш... Срушићу све твоје и његове споменике, претопити златнике са твојим ликом, избрисаћу све записе о вама. Нестаћете као да нисте ни постојали!
- ФАУСТА: Памћење не можеш избрисати,
(Иронично)
мој Константине...
- КОНСТАНТИН: Не уздај се у то. Ништа није тако кратко и несигурно,
(Иронично)
драга Фауста, као људско памћење и женска памет.
(Удара дланом о длан)
- ХАНДРИЈАН: *(Поздравља војнички)*
- КОНСТАНТИН: *(Мирно)*
Води је!
- ХАНДРИЈАН: *(Збуњено)*
Куда, Аугусте?
- КОНСТАНТИН: Гладјаторима. Нека се њоме забаве...
- ФАУСТА: *(Зайањено)*
Константине?!... Не чини то, Константине!... Мајка сам... Мајка сам твоје деце... Молим те...
(С насладом)
Молим те на крст ме распни!
- КОНСТАНТИН: *(Изненађено)*
На крст?...
(Иронично, Хандријану)
Видиш ли ти шта би желела “искушеница” моја?
(Кроз неуротичан смех)
Она би у светице!!...
(Јејко, али смирено)
За твој крст се није родило дрво.
(Хандријану)
Води је гладјаторима!

- ФАУСТА: *(Очајно)*
Не!... Убиј Преклињем те, Аугусте!... Убиј! Не срамоти... Имај милости!
- ХАНДРИЈАН: *(Колебљиво)*
Велики Аугусте?...
- КОНСТАНТИН: *(Бесно)*
Рекао сам; гладијаторима!
- ХАНДРИЈАН: Стража!
- Улазе два сѝражара ѓардисѝи.*
- ХАНДРИЈАН: *(Даје миѓ сѝражарима да је воде)*
Чули сте, Аугустино... Идемо!
- ФАУСТА: *(Очајно)*
Немој!... Убиј ме!...
(Покушава да узме Хандријанов бодеж, али је ѓардисѝи сѝречавају)
... Убиј!
- ХАНДРИЈАН: *(Хладно)*
Идемо... Идемо, Аугустина!
(Силом је воде са сцене. Окреће се ка Константијину као да очекује да се овај ѓредомисли)
- КОНСТАНТИН: Кад се они задовоље...
(Показује ѓалцем ка ѓлу)
- ХАНДРИЈАН: *(Клима ѓлавом у знак да је разумео)*
- ФАУСТА: *(И иза сцене)*
Не!... Убиј!... Не срамоти... Нећу!...
- КОНСТАНТИН: *(Кад осѝане сам, очајно се хваѝа за ѓлаву и клонуло седа)*
- Свеѝло се ѓриђушује.*

Сцена: Исѝа као и ѓреѝходна. Пресѝона дворана. Ноћ. Само једна бакља освеѝљава ѓозорницу, иако их је више на сцени.

- КОНСТАНТИН: *(Седи на ѓресѝолу и рукама ѓрозничаво сѝеже рукохваѝ. Израз лица је ѓун ѓаѝње и бола. Зађледан је дуђо у једну ѓачку. Почиње невреме, ѓрмљавина и севање муња)*
- ГАРДИСТА: *(Улази бојажљиво)*
Светли Аугусте...
- КОНСТАНТИН: *(Не обраћа ѓажњу на њеђа)*

- ГАРДИСТА: Милостиви Аугусте...
- КОНСТАНТИН: *(Не скреће поглед)*
- ГАРДИСТА: *(Излази покуњено, невесело. Чује се иза сцене)*
Божански Аугуст је и данас заузет, ни данас неће примати!
- КОНСТАНТИН: *(Ослушкује. Грчи се као да му је хладно. Чује глас Лактанција, који као да са свих страна на сцену долази)*
- ГЛАС
ЛАКТАНЦИЈА: *(Снимљен)*
И Бог стави Аврама у искушење. Зовну га: Авраме! Он одговори: Ево ме! Бог настави: Узми сина јединца свога Исака кога љубиш, и пођи у крајину Морију па га онде принеси као жртву паљеницу на брду које ћу ти показати...
- КОНСТАНТИН: *(Силази полако с пресиола и погледом итражи одакле долази глас. С благом иронијом и задовољством, полу-гласно)*
Ха, ха... И Он је сумњао у онога кога је створио?... Сумњао је, мој Лактанције!...
- ГЛАС
ЛАКТАНЦИЈА: Кад дођоше на место које му Бог показа, Аврам начини онде жртвеник и метну дрва на њ, и свезавши Исака, сина својега, метну га на жртвеник на врх дрва...
- КОНСТАНТИН: *(Гласу)*
Од Британије, преко Галије, Рима, Сирмијума, Сердике, Створитељ ме довео до Босфора и Никомедије, до моје Морије, да ме...
- ГЛАС
ЛАКТАНЦИЈА: ... И измахну Аврам руком својом, и узе нож да закоље сина својега. И рече анђео Господњи: Не дижи руке своје на дете своје, и не чини му ништа!
- КОНСТАНТИН: *(Очајно)*
Створитељу!... Зашто, Лактанције, Створитељ и мени не посла анђела да ми рече да је то кушња!?... Зашто ми језик не завеза, руке не угрчи!...
- ГЛАС
ЛАКТАНЦИЈА: Створитељ тебе није кушао. Тражио је да сина својега, као што лав младунче своје растргне, као што је и Он Једнороднога жртвовао...

- КОНСТАНТИН: Зашто?...
(Очајно, трцајући)
Зашто, Створитељу?!
- ГЛАС
- ЛАКТАНЦИЈА: Да ти отвори очи, да прогледаш, Константине... Да у болу упознаш правога себе...
- КОНСТАНТИН: (Иде сценом за гласом. С болном гримасом)
У болу?!... Себе?!... Где си?!... Где се скрива Господ?!...
Где је?...
- ГЛАС
- ЛАКТАНЦИЈА: У теби... Око тебе, Константине...
- КОНСТАНТИН: Не видим Га...
- ГЛАС
- ЛАКТАНЦИЈА: Он види тебе!
- КОНСТАНТИН: (Гледа у вис)
Где си, Створитељу?! Покажи се!
(Иде сценом као у бунилу. Узима једну бакљу и њоме ђали све остјале на сцени. Иде сценом са зајаленом бакљом и ђражи глас)
Има ли Те, Господе?... Нема Га, нема Га Лактанције...
Нема! Њега су несрећници измислили...
- ГЛАС
- ЛАКТАНЦИЈА: Има!... Има. Константине!... Тражи и наћи ћеш...
- КОНСТАНТИН: Свог сина је Он васкрснуо. Зашто и мени такву моћ није дао?!
(Очајно)
Ја такву моћ немам!...
(Вајај)
Немам!!
- ГЛАС
- ЛАКТАНЦИЈА: Ти ниси Бог, Константине!
- КОНСТАНТИН: (Осионо)
Јесам!...
(Помирљиво)
А можда и нисам... Ко сам ја? Ко?... Кажи ми бар сад,
Лактанције!...
- ГЛАС
- ЛАКТАНЦИЈА: Оно си све што те чини човеком...
- КОНСТАНТИН: Зашто ми то пре не рече. Лактанције?

ГЛАС

ЛАКТАНЦИЈА: Други су те, грешниче, пре мене, убедили да си раван Богу...

КОНСТАНТИН: Грешник?
(Увређено)
Нисам!
(Помирљиво)
Јесам...
(Клонуло)
Смртник који тражи...

ФАУСТА: (Појављује се у дну сцене. На њој је њросџа и искидана одећа, њокидана омча око враџа)
Ако мене тражиш, овде сам, Константине!

КОНСТАНТИН: (Тргне се, живне, ња њође ка њеном џласу)
Фауста?!... Где си, Фауста!

ФАУСТА: (Преџрчи на суџроџну сџрану сцене)
Овде сам, Константине!

КОНСТАНТИН: (Иде за џласом)
Не видим те!

ФАУСТА: (Преџрчи на суџроџну сџрану)
Константине! Месец дана су ме распињали, Константине!...

КОНСТАНТИН: Мало... Кратко... Кратко за грех који си...

ФАУСТА: Кратко време кад се живи, вечност кад те черече!...
Вечност, Константине!

КОНСТАНЦИЈА: (Појављује се суџроџно од Фаусџе у дну сцене. У монашкој је одећи)
Ако тражиш благослов, овде сам брата, Константине!...

КОНСТАНТИН: (Пође ка њеном џласу)
Констанција?!... Сестро...

КОНСТАНЦИЈА: (Кад јој се џриближи, џреџрчи на суџроџну сџрану)
Овде сам, Константине!

КОНСТАНТИН: (Пође час Фаусџи кад се оџласи, а џоџом Консџанцији. Сџане на средини сцене неодлучно)
Не видим вас... Где сте?!

КРИСП: (Излази у одећи с великом крвавом мрљом на џрудима)
Ове сам, ако мене тражиш, оче Константине!...

- КОНСТАНТИН: *(Пође ка њему)*
Криспе!...
- КРИСП: *(Прејрчи на суйројну сїрану кад му се йриближи. Исїовремено мењају месїа Фаусїа и Консїанција)*
Оче!... Овде сам, оче!
- КОНСТАНТИН: Криспе!... Сине!... Где си?..
(Очајно)
Зашто, зашто си ме изневерио, сине?!
- КРИСП: Нисам, оче..
(Очајно)
Нисам! Ти си издао мене!
- ГЛАС
ЛАКТАНЦИЈА: *(С висине)*
Константине!...
- КОНСТАНТИН: *(Дигне главу, йражи га йо̀зледом)*
Створитељу!... Чујеш ли шта каже син мој?!... Није...
- ФАУСТА: *(Пође корак два ка њему)*
Није, нисмо Константине!...
- КОНСТАНТИН: Зашто, Фауста?... Зашто?!
- ФАУСТА: Крчила сам пут мојим синовима..
(Смејући се сулудо)
Нашим синовима, силни Константине!..
(Тише)...
Видиш како душа боли...
- КОНСТАНЦИЈА: *(Корак, два йрема њему)*
Константине!...
- КРИСП: *(Корак, два ка њему)*
Оче, Константине!...
- ГЛАС
ЛАКТАНЦИЈА: *(С висока)*
Грешни, Константине!...
- КОНСТАНТИН: *(Иде лелујаво ка гласовима, не йрилазећи никоме)*
Фаусїа, Консїанција, Крисї и Глас Лакїанције зову га све брже и брже један за дружим, све док се њихови гласови не слију у један.
- КОНСТАНТИН: *(Иде у круг с йодигнућом бакљом, маше њоме као да се од некога брани)*
- ГАРДИСТА: *(Улази обазриво, док Константијин иде за гласовима)*
Божански Аугусте...

- КОНСТАНТИН: *(Не реажује)*
- ГАРДИСТА: Светли Аугусте,... Ваша мајка тражи да је...
- КОНСТАНТИН: *(Не реажује)*
- ГАРДИСТА: *(Излази слежући раменима. Чује се иза сцене)*
Божански Аугуст ни данас неће никога примити!...
- ЈЕЛЕНА: Ма, склони се, човече!... Ко сме мени да забрани!...
Мајка сам му!...
*(Улази на сцену, љућииџа и забринуџа, носећи за-
вежљај у руци. Прилази Констїанџину)*
Константине!?!... Сине!... О, Боже!... Дете моје...
(Узима му бакљу)
Шта ти је, сине?
- КОНСТАНТИН: *(Унезверено)*
Овде су... Они су дошли... Ево их... Чујеш ли их?!
- ЈЕЛЕНА: *(Гледа околo)*
Не видим никога, сине... Бог...
- КОНСТАНТИН: *(Несвесџан њеноџ ѓрисусџива. Показује на џлаву. Очај-
но)*
Сви су ту!... Овде су...
- ЈЕЛЕНА: У нама су сви које памтимо, Константине!...
- ГЛАСОВИ: *(Сливају се у један зов који чује само он)*
Константине!!!...
- КОНСТАНТИН: *(Млаџара рукама као да се брани)*
Изађите!... Идите!... Бежите од мене!... Оставите ме!
*(Пресџаје да се брани, снажно длановима ѓриџиска
уши, ѓрчи се и џада на колена)*
- ЈЕЛЕНА: О, Боже!... Сине...
(Прави ѓри џуџа знак крсџа бакљом над њим)
Прекрсти се, сине! Приђи Господу Константине!...
(Очајно)
Господе, смилуј се!... Смилуј се грешнима, Господе...
*(Одлаже бакљу на сџалак и џочиње да му скида ѓур-
џурно царско рухо)*
- Невреме се сџишава.*
- КОНСТАНТИН: *(Диже џлаву и као ѓробуђен, шаџаџом)*
Нема... Нема Га... Измислили су га... Не видим Њега,
мајко!... Нема...

- ЈЕЛЕНА: *(Док му облачи белу хаљину хришћанског неофитца новообраћеника)*
Има!... Има Га, сине. Отвори душу... Пођи Му у сусрет...
Пођи мојим путем, Константине...
(Руком њири њица знак крста над њим)
- КОНСТАНТИН: *(Шаљућући, заљедан у њено лице, крсти се несигурно и невично)*
Твојим?... Идем... Идем Твојим, Богињо... Твојим, Мајко...

Чују се, прво њихо, а њиом све ѓласније црквена звона.

Завеса

Најомене:

Константин носи на глави златан лоров венац богато украшен драгим камењем а у руци жезло. Он и Фауста носе свилене пурпурне тоге и огртаче. Константину се одају божанске почести. При његовој појави сви се спуштају на колена, робови падају ничице и љубе му скуте.

Лактанције носи свештеничку одежду и штап епископски.

Лабарум је налик данашњој застави. Дугачко копље оковано златом на коме је златоткано платно украшено драгим камењем. На врху лабарума налази се златни Христов монограм украшен драгим камењем.